

Jenni Nurmela

KAVERIKOIRAT KEHITYSVAMMAISTEN ASUMISPALVELUYKSIKÖSSÄ

Sosiaalialan koulutusohjelma

2017

KAVERIKOIRAT KEHITYSVAMMAISTEN ASUMISPALVELUYKSIKÖSSÄ

Nurmela, Jenni
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Kesäkuu 2017
Ohjaaja: Huhtala, Minna
Sivumäärä: (43)
Liitteitä: 2

Asiasanat: Kehitysvammaiset, Karva-Kaverit, toimintakyky, eläinavusteisuus

---

Tämän opinnäytetyön aiheena oli kaverikoiratoiminta kehitysvammaisten asumispalveluyksikössä Aurinkokulmassa. Opinnäytetyön tutkimukseen osallistuneet kaverikoirat kuuluvat Karva-Kavereihin. Karva-Kaverit ry on suomalainen yhdistys, joka harjoittaa kaverikoiratoimintaa. Opinnäytetyön tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia suunta antavia vaikutuksia koirilla on kehitysvammaisten fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen ja kognitiiviseen toimintakykyyn kehitysvammaisten hoitajien kokemana.

Tutkimuksen tavoitteena oli antaa kehitysvammaisten parissa työskenteleville ohjaajille tietoa, millaisia vaikutuksia koirilla on kehitysvammaisten toimintakykyyn. Tavoitteena oli myös antaa Aurinkokulman ohjaajien kertoa, miten he ovat kokeneet koirien vierailujen vaikuttavan kehitysvammaisten toimintakykyyn.

Tämän tutkimuksen kohderyhmänä olivat kehitysvammaisten kolme ohjaajaa, jotka olivat paikalla koirien vieraillessa kehitysvammaisten asumispalveluyksikössä Aurinkokulmassa. Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Aineiston keruuseen käytettiin teemahaastattelua.

Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että koirien vierailut kehitysvammaisten asumispalveluyksikkö olivat ainoastaan positiivinen kokemus. Kehitysvammaiset olivat aina odottaneet innolla koiria ja koirien antama huomio oli ainoastaan iloinen ja mielialaa kohottava kokemus. Suurin osa kehitysvammaisista osallistui aktiivisesti koirien vierailuihin ja puhuivat koirista ohjaajille vierailujen jälkeen. Kehitysvammaiset ottivat myös itse kontaktia koiriin; myös henkilö, joka pelkää koiria. Koska koirien vierailut osoittautuivat erittäin positiivisiksi, jatkavat Karva-Kaverit vierailuja Aurinkokulmassa tutkimuksen jälkeenkin.

THE DOGFRIENDS AT THE HOUSING SERVICE DEPARTMENT FOR INTELLECTUALLY DISABLED PERSONS

Nurmela, Jenni
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services
June 2017
Supervisor: Huhtala, Minna
Number of pages: (43)
Appendices: 2

Keywords: animal-assisted activity, intellectual disability, functional ability, the Dog-Friends activity/Karva-Kaverit

---

The theme of the thesis was the Dog-Friend activity at intellectually disabled persons housing service department called Aurinkokulma. The aim of the thesis research was to solve what kind of effects the Dog-Friend activity has for intellectually disabled persons' physical, psychological, social and cognitive abilities. The thesis material was collected from intellectually disabled persons' supervisors' experiences.

The aim of the thesis was to administer knowledge to supervisors about what kind of affects dogs have for intellectually disabled persons' functional activity. Furthermore, the aim was to offer knowledge for supervisors how dogs can be benefitted as part of caring at Aurinkokulma. The supervisors were able to tell how they have experienced that dogs' visits affected to intellectually disabled persons functional activity.

The target group of the thesis were three intellectually disabled persons' supervisors. They were present at Aurinkokulma department during the Dog-Friends visits. The thesis was conducted by using qualitative method and the material was collected from interviews.

The results of the thesis showed that Dog-Friends visits at the Aurinkokulma department caused only positive experiences. Intellectually disabled persons were always looking forward to see the dogs with great eagerness. The dogs' attention also improved their mood and brought more joy. The majority of the intellectually disabled persons actively took part in dogs' visits and discussed about the dogs with supervisors afterwards. They also approached dogs on their own initiative – even one who is afraid of dogs. Because the Dog-Friends visits had a positive impact on the inhabitants of Aurinkokulma, they will continue also in the future.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 KEHITYSVAMMAISUUS.....	8
2.1 Kehitysvammaisuuden syyt ja esiintyvyys.....	9
2.2 Kehitysvammaisen henkilön vuorovaikutus.....	10
3 KEHITYSVAMMAISEN TOIMINTAKYKY.....	11
3.1 Fyysinen toimintakyky.....	13
3.2 Psyykkinen toimintakyky.....	15
3.3 Sosiaalinen toimintakyky.....	16
3.4 Kognitiivinen toimintakyky.....	19
4 SUOMEN KARVA-KAVERIT RY.....	22
4.1 Koirien käyttö eri asiakasryhmissä.....	24
5 KOIRAT JA KEHITYSVAMMAISET.....	24
6 TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUSKYSYMYS.....	26
7 TUTKIMUSMENETELMÄ.....	27
7.2 Aineiston analysointi.....	30
8 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	32
8.1 Fyysinen toimintakyky.....	32
8.2 Psyykkinen toimintakyky.....	33
8.3 Sosiaalinen toimintakyky.....	35
8.4 Kognitiivinen toimintakyky.....	36
9 TUTKIMUKSEN JOHTOPÄÄTÖKSET.....	38
9.1 Fyysinen toimintakyky.....	39
9.2 Psyykkinen toimintakyky.....	40
9.3 Sosiaalinen toimintakyky.....	40
9.4 Kognitiivinen toimintakyky.....	41
10 TUTKIMUKSEN ARVIOINTI.....	43
LÄHTEET.....	46

1 JOHDANTO

Tutkin opinnäytetyössäni koirien vaikutusta kehitysvammaisten toimintakyvylle. Tutkimukseeni osallistuvat kaverikoirat kuuluvat Karva-Kavereihin. Valitsin aiheen, koska minua kiinnostaa eläinlähtöinen terapia sekä se, millaisia vaikutuksia koirilla on kehitysvammaisten psyykkiseen, fyysiseen, sosiaaliseen ja kognitiiviseen toimintakykyyn.

Koiria käytetään entistä enemmän sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla. Fysioterapeutit ja toimintaterapeutit käyttävät koiria apunaan mm. erityyppisten kehitysvammaisten hoidossa ja kuntoutuksessa. Koiraa käytetään sekä yksilö- että ryhmätilanteissa. Lemmit voivat vähentää stressiä ja, helpottaa ahdistusta, masennusoireita sekä yksinäisyyttä. Lemmit voivat lisätä itsenäisyyttä, parantaa elämänlaatua ja itsetuntoa sekä kognitiivisia taitoja. Lemmit antavat mahdollisuuden sosiaaliseen kanssakäymiseen. Tehdyt tutkimukset antavat yleisesti ottaen positiivisen kuvan eläinten vaikutuksesta ihmiseen monestakin eri näkökulmasta katsottuna. (Ikäheimo 2013, 7-8.)

Koiria käytetään kehitysvammaisten kuntouttamisessa. Kehitysvammaisen kuntoutuksella pyritään vaikuttamaan kuntoutujan fyysiseen, psyykkiseen, kognitiiviseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn. Kuntoutumisen tavoitteena on toiminta- ja työkyvyn paraneminen sekä edistää kehitysvammaisen itsenäistä selviytymistä elämän eri tilanteissa. (Malm, Matero, Repo & Talvela 2006, 4.)

Kehitysvammaisen kanssa tapahtuva vuorovaikutus voi olla haastavaa. Ihmiset ovat vuorovaikutuksessa keskenään sekä sanallisella että sanattomalla viestinnällä. Kehitysvammaisten kohdalla korostuu usein juuri sanaton viestintä. Kehitysvammaisen kohtaamisessa on otettava huomioon hänen tapansa kommunikoida ja olla vuorovaikutuksessa, jotta kehitysvammaisen kokisi tulleen kuulluksi.

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan eläinavusteisen toiminnan vaikutuksia kehitysvammaisten toimintakykyyn. Eläinavusteista toimintaa harjoittaa muun muassa Karva-Kaverit ry. Karva-Kaveri -koirat ovat ihmisystävällisiä koiria. Koirat on koulutettu ja niillä on luottavainen suhde omistajaansa. Ne ovat kilttejä ja ottavat usein itse kontaktia vieraisiin ihmisiin. Koirien avulla tuodaan iloa, vahvistetaan toimintakykyä ja sosiaalista hyvinvointia. Karva-Kaveri -toiminnassa annetaan kehitysvammaiselle mahdollisuus osallistua koirien kanssa tapahtuvaan toimintaan. (Suomen Karva-Kaverit ry:n tiedote.)

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten koiria voidaan käyttää apuna kehitysvammaisten hoidossa tutkimalla, millaisia suuntaa antavia vaikutuksia koirilla on kehitysvammaisen fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen ja kognitiiviseen toimintakykyyn. Tutkimuksen tavoitteena on antaa kehitysvammaisten kanssa työskenteleville tietoa, onko koirilla positiivisia vaikutuksia kehitysvammaisiin ja voisiko koiria hyödyntää kehitysvammaisten arjessa ja kuntoutuksessa.

Tutkimus on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, jonka toteutan Aurinkokulmassa. Aurinkokulma Oy on yksityinen kehitysvammaisten hoiva-alan yritys, jonka toimipisteet sijaitsevat Noormarkussa. Aurinkokulma on perustettu vuonna 2005, joka tarjoaa kehitysvammaisille asumispalvelua sekä päivätoimintaa. (Aurinkokulman www-sivut.) Tutkimusmenetelmänä käytän teemahaastattelua. Tarkoituksena on haastatella Aurinkokulman kolmea ohjaajaa. Tutkimuksesta saatua aineistoa analysoin sisällön analyysillä.

Haastattelun kohderyhmäksi on valittu kehitysvammaisten ohjaajat, koska kehitysvammaiset eivät itse kykene luotettavasti arvioimaan koirien vaikutuksia heidän omaan toimintakykyynsä.

2 KEHITYSVAMMAISUUS

Kehitysvammalla tarkoitetaan vammaa, joka on ymmärtämis- ja käsityskyvyn alueella. Kehitysvammaisella esiintyy haasteita uusien asioiden oppimisessa ja käsitteellisessä ajattelussa. Kehitysvammaiset kuitenkin oppivat monia asioita samalla tavalla kuin muutkin ihmiset. Kehitysvammaisuuden kuvaamisessa käytetään yleensä älykkyydosamäärän mittaamista, vaikka älykkyyden onkin vain yksi osa ihmisen persoonallisuutta. Elämäkokemukset, oppiminen, kasvatus ja elinympäristö vaikuttavat siihen, millaiseksi aikuiseksi kehitysvammainen henkilö kasvaa. (Malm, Matero yms. 2006, 165.)

Kehitysvammaisella henkilöllä on viivästynyt tai pysähtynyt kehitys mielessä ja oppimisessa. Puutteita voi esiintyä yleisessä älykkyydessä, liikunnallisissa, sosiaalisissa ja kielellisissä taidoissa ja kyvyissä. Kehitysvammaisuuden diagnoosi edellyttää aina normaalitasoa heikompaa älykkyytystasoa. Vammasta huolimatta kehitysvammaisella on useita yksilöllisiä kykyjä, taitoja, kiinnostuksen kohteita sekä persoonan ominaisuuksia. Näitä kykyjä ja ominaisuuksia on tärkeä vahvistaa, ymmärtää ja arvostaa. Parantaaksemme kehitysvammaisen hyvinvointia on huomioitava edellä mainitut ominaisuudet sekä tukea vaativat erityispiirteet. On tutkittu, että kehitysvammaiset kokevat onnellisuutta yhtä paljon kuin valtaväestö. (Rinnekoti säätiö, KV-tietopankki [www-sivut](http://www.sivut) 2016.) Kehitysvammaisten psyykinen ja fyysinen hyvinvointi on yhtä tärkeää kuin kehitysvammattoman ihmisen.

Kehitysvammaisuutta ovat määritelleet myös Maailman terveysjärjestö sekä amerikkalainen kehitysvammajärjestö. Maailman terveysjärjestön tautiluokituksen, ICD-10:n, mukaan kehitysvammaisen kehityksen puutteet koskevat erityisesti yleiseen suorituskäyttöön vaikuttavia kognitiivisia, kielellisiä, motorisia ja sosiaalisia taitoja. Amerikkalainen kehitysvammajärjestö AAMR:n määritelmässä kehitysvammaisuus viittaa vallitsevan toimintakyvyn oleellisiin rajoituksiin. Määritelmässä olennaisia tekijöitä ovat ihmisen edellytykset, ympäristö ja toimintakyky. Haittoja, joita vamma aiheuttaa, voidaan vähentää tukemalla vamman rajoittamia itsenäisen elämän taitoja. Olennaista on toimintakyvyn ja tukitoimien

tasapaino. Liiallinen tuki voi aiheuttaa opittua avuttomuutta ja toisaalta liian vähäisellä tuella ei saavuteta kuntoutumisen tavoitteita. (Malm yms. 2006, 165-166.)

2.1 Kehitysvammaisuuden syyt ja esiintyvyys

Kehitysvammaisuutta määriteltiin edellä tilana, jossa henkilöllä on älyllisiä rajoituksia. Kehitysvammaisuus ei ole siis sairaus, vaan henkilöltä puuttuvat toimintaedellytykset. Yksilötasolla kehitysvammaisuuden syiden selvittämisellä on kuitenkin suuri merkitys. (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 26.)

Syitä kehitysvammaisuuteen on paljon. Se voi johtua perintötekijöiden häiriöistä tai ongelmista odotusaikana. Kehitysvammaisuus voi johtua myös synnytyksen aikaisesta hapenpuutteesta, onnettomuudesta lapsuudessa tai lapsuusiän sairaudesta. Suurin osa kehitysvammoista todetaan lapsuudessa. Kromosomihäiriöt ja perinnölliset sairaudet voidaan selvittää jo raskauden aikana lapsivesi- ja sikiötutkimusten avulla. Lievempien kehitysvammojen havaitseminen on vaikeampaa ja vamma saatetaankin huomata vasta koulussa, kun lapsella esiintyy hidassoppisuutta ja laaja-alaisia oppimisvaikeuksia. (Malm yms. 2006, 166.)

Noin 30 prosentissa vaikeista ja 50 prosentissa lievistä kehitysvammoissa syy kehitysvammaisuuteen jää tuntemattomaksi. Lisäksi on tärkeää muistaa, että kehitysvammaisuutta ei sovi sekoittaa muihin vammaisuuden muotoihin. Näitä muotoja ovat esimerkiksi CP-vamma ja liikuntavamma. Kehitysvammaisuus ei myöskään ole sairaus. (Kehitysvamma -alan verkkopalvelu 2016.)

Älyllisen kehitysvammaisuuden esiintyminen on otaksuttua yleisempää. Suomessa arvioidaan olevan älyllisesti kehitysvammaisia henkilöitä yli 50 000. Mikäli kehitysvammaisuuteen luetaan kaikki kehityksen aikana 18 vuoden ikään mennessä syntyneet vammat älykkyydessä, liikuntavammat,

puhe- ja aistivammat, epilepsia, lievä aivotoiminnan häiriö sekä muut vastaavat tilat, päädytään suuriin lukemiin kehitysvammaisuuden esiintyvyydessä. Joidenkin arvioiden mukaan Suomessa olisi noin 250 000 – 400 000 kehitysvammaista ihmistä. Kyseiseen lukumäärään luetaan keskushermoston synnynnäiset tai kehitysiässä syntyneet hermoston sairaudet tai muut poikkeavuudet sekä osa lapsuusiän laaja-alaisista kehitys- ja psyykkisistä häiriöistä. (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 22.)

2.2 Kehitysvammaisen henkilön vuorovaikutus

Vuorovaikutus muiden kanssa on oleellinen osa ihmisen elämää. Vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa kuuluu joka päiväiseen elämään. Ihmisen hyvinvoinnin kannalta on erittäin tärkeää, että hän kykenee itseilmaisuun ja kokee tulleen ymmärretyksi.

Usein kehitysvammaisilla henkilöillä ilmenee vaikeuksia ymmärtää ja ilmaista itseään. Kognitiivinen kapasiteetti ja vuorovaikutuskyky vaikuttavat keskeisesti kielen oppimiseen ja sen käyttöön. Heikkoudet kognitiivisessa kapasiteetissa heikentävät asioiden jäsentämistä, muistamista, käsittelyä, sisäisen kielen rakentamista sekä kielellistä ajattelukykyä. Kommunikointikyvyn vaihtelu riippuu kehitysvammaisen vamma-asteesta. Syvästi kehitysvammaiset käyttävät yleensä kommunikointikeinoina ääntelyä, katsetta, fyysistä rentoutusta tai jännittyneisyyttä, yleistä aktiivisuutta tai passiivisuutta ja yksinkertaisia eleitä. Se, kuinka hyvin ilmaisu onnistuu, riippuu pitkälti ympäristön tulkinnasta. Syvästi kehitysvammainen reagoi hänelle tutun ihmisen vuorovaikutukseen esimerkiksi hymyilemällä. Puheen tukeminen muiden viestintäkanavien avulla on tärkeää, koska syvästi kehitysvammainen ymmärtää puhetta hyvin vähän. (Malm ym. 2006, 193.)

Useimmat vaikeasti kehitysvammaiset ymmärtävät yksinkertaista, tuttuun tilanteeseen liittyvää puhetta. He oppivat myös jäsentämään tuttuja tilanteita, tapahtumien järjestystä ja syysuhteita. Heidän puheensa on yleensä epäselvää, jolloin heitä on vaikea ymmärtää. Vaikean ymmärrettävyyden

vuoksi ympäristön tulkinnalla on tässäkin kohtaa suuri merkitys. Kehitysvammaisen henkilön läheiset oppivat usein ymmärtämään hänen viestejään ja puhettaan. Kehitysvammaisen ja ympäristön välistä kommunikointia helpottavat erilaiset AAC-menetelmät, kuten kuvat, eleet ja viittomat sekä osoittaminen. (Malm ym. 2006,193.)

Keskivaikeasti kehitysvammaiset ovat kykeneväisiä vastavuoroiseen toimintaan sekä tekemään itse aloitteita. Vaikka puheen kehitys on usein viivästynyt, ymmärtävät he tutuissa tilanteissa käytettyä puhetta hyvin. Yksinkertaiset lauserakenteet, puutteellisuus sanojen taivutuksessa ovat puheen tyyppilisiä piirteitä. (Malm ym. 2006, 194.)

Lievästi kehitysvammaiset käyttävät puhetta ilmaisukeinonaan. He oppivat yleensä lukemaan ja kirjoittamaan sekä ymmärtävät konkreettista ja selkeää puhetta. Vaikeuksia esiintyy käsitteellisten asioiden ymmärtämisessä ja käsittelemisessä. (Malm, ym. 2006, 193-194.)

Kehitysvammaisella henkilöllä on oikeus tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen. Vuorovaikutuksen tasa-arvo on mahdollista, kun vuorovaikutus ja kommunikointi tapahtuvat kehitysvammaisen ymmärtämällä ja käyttämällä keinoilla. (Malm ym. 2006, 194.)

3 KEHITYSVAMMAISEN TOIMINTAKYKY

Kehitysvammaisilla on samat ihmisoikeudet kuin muillakin ihmisillä. Heitä tulee kohdella yhteiskunnan täysivaltaisina jäseninä. Heillä on myös osallistumisoikeus yhteiskuntaan, kuten muillakin ihmisillä. Kehitysvammaisten toimintakyvyn vahvuudet jäävät usein huomiotta, vaikka kyky omien tavoitteiden ja pyrkimysten toteuttamiseen riippuu henkilön vahvuuksista. Kokonaisvaltainen hyvinvointi toteutuu henkilön omien vahvuuksien kautta. Toimintakyvyn tarkasteluun pitäisi aina kuulua

positiivisten voimavarojen ja niiden antamien mahdollisuuksien tarkastelu, koska sillä tavoin voidaan vaikuttaa kehitysvammaisen kokemaan elämänlaatuun. (THL:n www-sivut 2015.)

Perinteisesti kehitysvammaisuutta on tarkasteltu medikaalisesta eli lääketieteen näkökulmasta. Tämän rinnalle on otettu toimintakyvyn näkökulma. Toimintakyvyn näkökulmassa pohditaan ihmisen valmiuksia selviytyä eri ympäristöissä. Viimeisten vuosien aikana on vahvistunut erityisesti sosiaalinen näkökulma. Sosiaalisessa näkökulmassa muistutetaan, että vamman sijaan ihmisten mahdollisuuksia rajoittavat usein erityisesti riippuvuus muista ihmisistä, ennakkoluulot ja syrjintä. (Kehitysvamma-alan verkkopalvelut www-sivut 2016.)

Maailman terveysjärjestö (WHO) korostaa toimintakyvyn laaja-alaista kuvaamista. Toimintakyvyn biopsykososiaalisessa moniulotteisessa mallissa toimintakykyyn luetaan ihmisen fyysinen, psyykinen, sosiaalinen, kognitiivinen ja taloudellinen toimintakyky, terveyden ja itsestä huolehtimisen edellytykset. Tämä tarkoittaa, että fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja kognitiiviset toimintakyvyn osa-alueet vaikuttavat toisiinsa, joten niitä ei voida arvioida erikseen. (Malm ym. 2006, 58.)

Biopsykososiaalisessa mallissa korostetaan kokonaisvaltaista näkökulmaa toimintakyvyn kuvaamisessa. Lääketieteellinen malli on huomattavasti suppeampi tapa käsittää toimintakykyä, koska toimintarajoitetta pidetään henkilön ominaisuutena, johon vaikutetaan ainoastaan hoitamalla sairautta tai vammaa. (THL:n www-sivut 2016.) Valitsin opinnäytetyön teorian pohjaksi biospsykososiaalisen mallin, koska siinä toimintakykyä tarkastellaan kokonaisvaltaisesti. Kehitysvammaisen toimintarajoitteet nähdään henkilön terveyden sekä elämäntilanteen vaatimusten välisenä epäsuhtana. Henkilön terveydentilaan liittyvien tekijöiden lisäksi on otettava huomioon myös ympäristö- ja yksilötekijöiden vaikutus, joita ovat esimerkiksi tuki ja palvelut, apuvälineet, perhe, harrastukset ja motivaatio. Näiden tekijöiden avulla voidaan minimoida terveyden ja elämäntilanteen vaatimusten välinen epäsuhta. (THL:n www-sivut 2016.)

Toimintakykyä kuvaillaan kykynä toimia tilanteen ja olosuhteiden vaatimalla tavalla. Toimintakyky on suhde ihmisen ja hänen ympäristönsä välillä. Kehitysvamma alan verkkopalvelu sivustolla toimintakyvyn riippuvuutta olosuhteista kuvaillaan seuraavasti: joissakin tilanteissa ja olosuhteissa henkilö voi olla hyvin vammainen, joissakin ei lainkaan. Tämän takia eri ympäristöissä tehtävät havainnot ja arviot eivät ole täysin vertailukelpoisia keskenään. Toimintakyky näyttäytyy erityisesti sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ihmisen fyysiset ja psyykkiset toimintakyvyt saavat ilmenemismuotonsa yksilötasolla. (Kehitysvamma -alan verkkopalvelu www-sivut 2014.)

Kehitysvammaisten toimintakyvyn arviointi on merkittävässä roolissa heidän kuntoutumisprosessissaan. Mittarit ja arviointimenetelmät, jotka kuvaavat toimintakykyä, käytetään kehitysvammaisen fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja kognitiivisen toimintakyvyn arvioinnissa ja kuntoutumisen edistymisen seurannassa. Mittarit valitaan yksilöllisesti, jotta niiden kautta voitaisiin arvioida ja kuvailla jokaisen henkilökohtaista toimintakykyä. Tavoitteena on, että kehitysvammainen voi itse osallistua oman toimintakykynsä arviointiin. Menetelmiä tämän mahdollistamiseksi kehitetään koko ajan. (Malm ym. 2006, 59.)

Kuten muidenkin ihmisten, myös kehitysvammaisen toimintakyky jaetaan fyysiseen, - psyykkiseen, - kognitiiviseen - ja sosiaaliseen toimintakykyyn. Tuettaessa kehitysvammaisen henkilön toimintakykyä mahdollisimman kokonaisvaltaisesti tulee ottaa huomioon kaikki toimintakyvyn ulottuvuudet.

3.1 Fyysinen toimintakyky

Fyysinen toimintakyky on muutakin kuin fyysistä kuntoa ja suorituskykyä. Fyysisellä toimintakyvyllä tarkoitetaan henkilön fyysisiä edellytyksiä selviytyä hänelle tärkeistä arjen tehtävistä. Ihmisen kyky liikkua ja liikuttaa itseään ilmenee fyysisenä toimintakykynä. Erilaiset aistitoiminnot kuten näkö ja kuulo, luetaan myös kuuluvaksi fyysisen toimintakykyyn. Fyysiseen toimintakykyyn

kuuluu siis paljon muutakin kuin fyysinen kunto, fyysinen suorituskyky ja terveystunto. (THL:n www-sivut 2015.) Kehitysvammaisten fyysisen toimintakyvyn määrittelyyn kuuluu myös syömisestä, juomisesta, nukkumisesta ja pukeutumisesta selviytyminen. (Malm ym. 2006, 59.)

Kehitysvammaisen kokemukset laajenevat liikunnan kehittymisen myötä. Vaikeavammaisella liikunnan mahdollisuus on rajoittunut, mutta hän voi tästä huolimatta saada vaihtelevia kokemuksia liikkumisesta. Esimerkiksi lapsi aistii kehonsa välityksellä, miltä kävely tuntuu, ollessaan vanhempansa sylissä. Lisäksi erilaiset apuvälineet mahdollistavat liikkumisen kokemuksia. Tuki- ja liikuntaelimestön kannalta on tärkeää, että yksittäiset ruumiinosat ovat kunnossa. Niveliä on liikuteltava monipuolisesta niiden toiminnan ylläpitämiseksi ja parantamiseksi. (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 202.)

Eläimet voivat toimia kehitysvammaisen fyysisen toimintakyvyn edistämiseksi. Esimerkiksi ratsastus on tehokas kuntoutusmuoto, joka soveltuu myös vaikeasti vammaisille. Terapeuttisia tekijöitä ovat hevosen lämpö ja liikkeet, joihin kehitysvammaisen mukautuu. Ratsastus rentouttaa, harjaannuttaa lihasvoimaa sekä kehittää tasapainoa ja on siksi hyvä liikuntamuoto. (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 203.)

Toimintakyvyn näkökulmasta fyysistä suorituskykyä tarkastellaan elinjärjestelmän, kuten hengitys- ja verenkiertoelinten sekä tuki- ja liikuntaelinten avulla. Kehitysvammaisen fyysistä toimintakykyä voidaan arvioida erilaisilla mittareilla. ADL-mittarin avulla arvioidaan kehitysvammaisen selviytymistä päivittäisistä toiminnoista. Mittaria voidaan käyttää esimerkiksi terveyskeskussairaaloissa, vanhainkodeissa ja kotipalveluissa. Kehitysvammaisen arvioi itse selviytymistään päivittäisistä toiminnoista. Kehitysvammaisen saa pisteitä jokaisesta arvioitavasta alueesta sen mukaan, miten hän siitä selviytyy. Vaikeuksista selviytymisestä saa 0 pistettä ja 3 pistettä, jos hän ei selviä autettunakaan. Pienet arvot tarkoittavat hyvää toimintakykyä ja suuret arvot heikkoa toimintakykyä. FIM-mittarissa painotetaan perustoimintakyvyn tason muutosten mittaamista. Mittarin osa-alueita ovat motoriset- ja kognitiiviset toiminnot. Jokaisesta

toinnosta kehitysvammaisen saa 1 – 7 pistettä. Pistemäärä yksi tarkoittaa kokonaisvaltaista avun tarvetta ja pistemäärä seitsemän kykyä yksin selviytymisestä. (Malm ym. 2006, 59-61.)

3.2 Psyykkinen toimintakyky

Psyykkisessä toimintakyvyssä kyse on ihmisen voimavaroista. Voimavarojen avulla ihminen kykenee selviytymään arjen erilaisista haasteista. Psyykkistä toimintakykyä on kyky tuntea, kokea ja muodostaa käsityksiä omasta itsestään ja ympäristöstään sekä suunnitella elämäänsä ja tehdä itseään koskevia ratkaisuja. Lisäksi psyykkiseen toimintakykyyn kuuluu kyky vastaanottaa ja käsitellä tietoa. Psyykkinen toimintakyky liittyy vahvasti kehitysvammaisen henkilön elämänhallintaan, mielenterveyteen ja psyykkiseen hyvinvointiin. (THL:n www-sivut 2015) Ihmisen tuntiessa itsensä ja omat voimavaransa kykenee hän sosiaaliseen kanssakäymiseen muiden ihmisten kanssa ja hänellä on kokemus oman elämänhallinnasta. (Malm ym. 2006, 62.)

Psyykkisen toimintakyvyn määrittelyyn kuuluu myös minäkäsityksen näkökulma. Minäkäsitys koostuu tunteista, asenteista, itsearvostuksesta ja itsensä hyväksymisestä. Kehitysvammaisen voi olla epävarma omasta toimintakyvystään, mikä voi johtaa ahdistuneisuuteen ja pahimmillaan lamauttaa henkilön täysin toimintakyvyttömäksi. Merkittävyyden ja hyväksytyksi tulemisen kokeminen sekä positiiviset elämäkokemukset auttavat säilyttämään hyvän itsetunnon. (Malm ym. 2006, 62.)

Elämänhallinta on yksi psyykkisen toimintakyvyn ulottuvuuksia. Se on yksi keskeisimmistä osista kehitysvammaisen toimintakykyä. Tarve hallita omaa elämäänsä on vahva ja tärkeä tunne niin kehitysvammaisille kuin muillekin ihmisille. Elämänhallinnan tunne on osa psyykkistä toimintakykyä ja heijastuu mielenterveyteen ja käyttäytymiseen. Elämänhallinnan tunteen saavuttamiseksi kehitysvammaisen saattaa käyttää sellaisiakin keinoja, jotka muut ihmiset kokevat huonoiksi esimerkiksi pureminen tai toisen ihmisen

lyöminen. Kehitysvammaisille on tyypillistä takertua rutiineihin ja vastustaa muutoksia. Ne ovat keinoja säilyttää hallinnan tunnetta, koska ympäristön jäsentäminen muutoin on heille haastavaa. Pelko hallinnan menettämisestä voi johtua kehitysvammaisen henkisestä rikkiinäisyydestä. (Seppälä 1997, 16.)

Israelilaisen sosiologi Aaron Antonowskyn (1923 – 1994) mukaan elämönhallinnan tunteella tarkoitetaan ihmisen tapaa havaita ja tulkita ympäristöä löytäen sieltä mielekkyyttä ja johdonmukaisuutta. Henkilö kokee häntä kohdanneet tilanteet mielekkäinä, ymmärrettävinä ja hallittavina. Hyvä fyysinen ja sosiaalinen toimintakyky sekä terveys ovat pitkälti riippuvaisia hyvästä elämönhallinnan tunteesta sekä elämän tarkoitukselliseksi tuntemisesta. Antonowskyn kehittämä elämönhallinnan tunteen mittari sisältää kolme elämönhallinnan aluetta: ymmärrettävyyden, hallittavuuden ja merkityksellisyyden. Tulosten perusteella saadaan käsitys, onko kehitysvammaisen elämönhallinnan tunne vahva, kohtalainen tai heikko. Korkeat pisteet kertovat hyvästä elämönhallinnan tunteesta. Kyseinen mittari on todettu erittäin toimivaksi elämönhallinnan tunteen mittaamiseksi. (Malm ym. 2006, 62 – 63.)

Tutkimusten mukaan koirilla on todettu olevan positiivisia vaikutuksia ihmisen psykologiseen hyvinvointiin. Collinsin ym. (2006) tutkimuksen mukaan koiran myönteiset vaikutukset psyykkiseen hyvinvointiin näkyivät erityisesti masentuneilla ja etenevää sairautta sairastavilla henkilöillä. Lisäksi koiran läsnäolon on huomattu lisäävän ihmisen turvallisuudentunnetta. (Sirola & Töytäri 2014, 20.)

3.3 Sosiaalinen toimintakyky

Sosiaalisen toimintakyvyn käsite sisältää kaksi ulottuvuutta. Ihminen on vuorovaikutussuhteissa sekä aktiivisena toimijana ja osallistujana yhteisössä ja yhteiskunnassa. Ihmisen sosiaalinen toimintakyky muodostuu yksilön ja sosiaalisen verkoston, ympäristön, yhteisön ja yhteiskunnan välisissä

vuorovaikutuksissa. Erilaiset vuorovaikutustilanteet, roolit, sosiaalinen aktiivisuus ja osallistumiset ovat tilanteita, joissa sosiaalinen toimintakyky ilmenee. (THL:n www-sivut 2015.)

Sosiaalinen vuorovaikutus on oppimisen ja kehityksen perusta. Kehitysvammaisen sosiaaliset taidot eivät voi kehittyä erillään kokonaiskehityksestä. Sosiaaliset vuorovaikutustaidot pohjautuvat erilaisiin motorisiin, kognitiivisiin ja kommunikaatiotaitoihin. Vuorovaikutustaidot opitaan parhaiten jokapäiväisen elämän vuorovaikutustilanteissa. Kehitysvammaisen lapsen sosiaalisen kehityksen lähtökohtana ovat samat perustarpeet kuin muidenkin lasten, kuten tarve tulla hyväksytyksi ja ymmärretyksi sekä tarve selviytyä mahdollisimman itsenäisesti. (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 203 – 204.)

Sosiaalinen toimintakyky näyttäytyy kykynä suoriutua sosiaalisista rooleista ja toimimisesta yhteiskunnan jäsenenä. Ollessaan sosiaalisesti toimintakykyinen ihminen kykenee seuraamaan läheistensä ja yhteiskunnan elämää ja esittämään omia mielipiteitään. Ihminen on tietoinen oikeuksistaan ja pystyy käyttämään niitä. Sosiaalisen toimintakyvyn avulla kehitysvammaisenkin voi tiedostaa omia mahdollisuuksiaan. Sosiaaliset suhteet ovat keskeinen osa elämän merkitystä ja arvoa. Sosiaalisen toimintakyky auttaa sosiaalisten suhteiden rakentamisessa kykynä hahmottaa itseään suhteessa toisiin ihmisiin. Sosiaaliseen oppimiseen vaikuttaa myös ympäristön odotukset. (Malm ym. 2006, 64 – 65.)

Minäkuvan muodostuminen näyttäytyy psyykkisessä, mutta myös sosiaalisessa toimintakyvyssä. Sosiaalisten taitojen ja oppimiselle sekä minäkuvan muodostumiselle luodaan perusta lapsuudessa. Sosiaalisen ja fyysisen ympäristön pysyvyys ja lämpimät ihmissuhteet auttavat perusuottamuksen rakentumisessa. Jokaiselle on tärkeää hyväksyä itsensä sellaisena kuin on. Lisäksi tarvitaan onnistumisen kokemuksia. Vammaisuuden takia vaikeasti opittavien asioiden jatkuva harjaannuttaminen ja toistuvat epäonnistumiset tuhoavat itsetunnon ja minäkuvan kehittymistä. Kokemus siitä, että voi vaikuttaa omaan elämäänsä ja olla aktiivinen omissa

asioissaan, vahvistaa itsetuntoa. (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 204 – 205.)

Sosiaalisten taitojen opettaminen tukee kehitysvammaisten itsenäistä selviytymistä myös asuinympäristönsä ulkopuolella. Kehitysvammaista ohjataan realistisen ja positiivisen minäkuvan luomisessa sekä vastuuntunnon kehittämisessä. Tavoitteena on saada kehitysvammaisen kiinnostumaan itseään koskevista asioista sekä oppimaan omat oikeutensa ja kunnioittamaan muiden oikeuksia. Opeteltavia asioista ovat myös kaverisuhteiden luominen ja hyvien käytöstapojen hallitseminen, jotka ovat edellytyksiä sosiaaliselle kanssakäymiselle. Vuorovaikutustaitoja opitaan sekä malleista että omien kokemusten kautta. Kehitysvammaiselta pitää vaatia yleisesti normaalina ja sopivana pidettyä käyttäytymistä, mutta hänellä on myös oikeus osoittaa kielteisiä tunteita. Kehitysvammaista tulee ohjata ilmaisemaan tunteensa hyväksyttävällä tavalla. (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 205 – 206.)

Sosiaalisia suhteita, sosiaalista osallistumista ja tukea voidaan käyttää arvioitaessa sosiaalista toimintakykyä. Sosiaalisissa suhteissa merkittävää on ihmissuhteiden määrä ja laatu. Ystävien ja heidän tapaamistensa määrä, siviilisääty sekä erilaisiin harrastuspiireihin kuuluminen kuvaavat sosiaalisia suhteita. Yksinäisyys on merkki sosiaalisten suhteiden vähäisyydestä tai puuttumisesta. (Malm ym. 2006, 65.) Hanna Heikkilä tarkastelee erityispedagogiikan pro gradu – tutkimuksessaan kehitysvammaisten ihmisten sosiaalisia suhteita - ja verkostoja. Sosiaalisilla suhteilla on merkittävä rooli ihmisen hyvinvoinnissa. Kehitysvammaisten sosiaaliset verkostot eivät ole yhtä laajoja, kuin muiden ikäistensä. Heikkilän tutkimuksessa tuli esiin kehitysvammaisten yksinäisyyden kokemukset, kaipuu ystäväistä, lähiyhteisöön heikko liittyminen sekä ammattilaisten vahva asema. Tutkimuksesta saadut tulokset vahvistavat, että kehitysvammaisilla ei ole juurikaan muita sosiaalisia verkostoja, kuin lähisuku ja ammattilaiset. (Leinonen 2015.)

Kehitysvammaiset leimataan helposti marginaaliksi, koska heidän oletetaan ja usein ovatkin riippuvaisia muista ihmisistä. Sosiaalinen riippuvuus on kuitenkin kaikkia ihmisiä yhdistävä piirre. Sosiaaliset suhteet ovat keskeinen osa ihmisyyttä. Ihmiset ovat luonnostaan vuorovaikutuksellisia, joiden elämä saa merkityksensä yhteydestä muihin ihmisiin. Hyvinvointia ei voida määrittellä irrallaan sosiaalisista suhteista. Hyvinvointi ja sosiaalinen toimintakyky rakentuvat ihmisten välisistä suhteista, joihin liittyy riippuvuutta. (Vehmas 2005, 168.)

3.4 Kognitiivinen toimintakyky

Kognitiiviseen toimintakykyyn liittyvät tiedon käsittelyn ja ajattelun toiminnot, ovat keskeisiä psyykkisiä toimintoja. Tästä huolimatta kognitiivista toimintakykyä käsitellään tavallisesti itsenäisenä toimintakyvyn osa-alueena. Kognitiivinen toimintakyky on tiedonkäsittelyn eri osa-alueiden yhteistoimintaa. Tämä yhteistoiminta mahdollistaa ihmisen suoriutumisen arjessa. Kognitiiviset toiminnot ovat psyykkisiä toimintoja, joihin kuuluu tiedon vastaanotto, käsittely, säilyttäminen ja käyttö. Kognitiiviseen toimintakykyyn kuuluu muun muassa muisti, oppiminen, keskittyminen, tarkkaavaisuus, hahmottaminen ja ongelmien ratkaisu. (THL:n www-sivut 2015.) Yleisesti kehitysvammaisella henkilöllä on puutteita edellä mainituissa kognitiivisen toimintakyvyn osa-alueissa.

Norjalainen Gunnar Kyle on tutkinut kehitysvammaisten tapaa ymmärtää ympäristöään. Kylan mukaan kehitysvammaisten ainoa todellinen vamma on ymmärryksessä. Kehitysvammaisen todellisuudenkäsitys on hyvin yksinkertainen ja konkreettinen. Työstämällä ja tulkitsemalla ympäristöstä tulevaa informaatiota eri aistikanavien kautta kehitysvammaisen muodostaa todellisuudenkäsityksensä. Todellisuudenkäsitys riippuu kyvystä ymmärtää ympäristöstä tulevaa informaatiota. Vaihtelevat kokemukset eri asioista tukee kehitysvammaisen todellisuudenkäsityksen kehittymistä. Kylan mukaan kehitysvammaisella voidaan erottaa kolme ymmärryksen tasoa. Se toimiiko

ihminen A-, B- vai C- ymmärryksen tasolla vaikuttaa henkilön edellytyksiin maailman jäsentämisessä ja oppimisessa. (Malm ym. 2006, 176 – 177.)

Aistikokemuksien järjestäytyessä rakentuvat kehitysvammaisen henkilön tilan-, ajan-, laadun- ja syysuhteidentaju. Tilantajun avulla ihminen pystyy erottamaan eri käsitteitä toisistaan. Ihminen ymmärtää, mitä käsitteet ”tässä”, ”tuolla”, ”takana”, ”alla” tarkoittavat. Tarjoamalla kokemuksia erilaisista ympäristöistä ja ihmisen suhteesta ympäristöön voidaan edesauttaa tilakäsityksen kehittymistä. Ajantajuun liittyy kellonaikojen, päivämäärien, kuukausien ja vuosien erottaminen toisistaan. Kehitysvammaisen päivätoimintoihin liittyvät rutiinit ja tapahtumien järjestyksen rakentaminen auttavat ajankäsityksen kehittymisessä. Saadessaan kokemuksia erilaisista materiaaleista ja esineistä ihmisen laaduntaju kehittyy. Laaduntajulla ihminen ymmärtää myös esineiden ominaisuuksia silloinkin, kun ihminen ei ole kosketuksissa niihin. Käsitteet ”paljon”, ”enemmän”, ”vähemmän”, ”ei yhtään”, ”yksikkö” ja ”monikko” kuuluvat määräntäjän ymmärtämiseen. Käytännön tilanteet opettavat määräntäjää. Asioiden välisten yhteyksien ymmärtäminen on erittäin tärkeä taito. Syysuhteiden taju harjaantuu, kun ihminen huomaa omien toimintojensa seuraukset. (Malm ym. 2006, 177.)

Kognitiiviset taidot perustuvat kykyyn vastavuoroisesta kommunikaatiosta ja itsensä ilmaisemisesta. Vastavuoroisella kommunikaatiolla tuetaan kehitysvammaisen kielellisiä taitoja. Mikäli kehitysvammaisen ei pysty ilmaisemaan itseään kielellisesti, on AAC-menetelmien käyttö erittäin tarpeellista. Kognitiiviseen toimintakykyyn kuuluu eri aistitoiminnot ja motoriikka. Näiden toimintojen kehittäminen on tärkeää, koska kehitysvammaisten oppiminen tapahtuu usein aistien avulla. Motoristen taitojen kehittyminen on tärkeää myös siksi, koska ne rakentavat pohjan sosiaalisille taidoille, havainnoille, kokemuksille ja omatoimisuudelle. Motoriset taidot koostuvat kehonhahmotuksesta karkea- ja hienomotoriikasta. Karkeamotoriikan avulla ihminen pystyy hallitsemaan liikekaavoja, joita tarvitaan liikkumisessa. Hienomotorisia taitoja tarvitaan esim. vaatteiden napituksessa ja kynän käytössä. Kehitysvammaisen molempia motorisia

taitoja voidaan kehittää ja tukea päivittäisissä arjen tilanteissa. (Malm ym. 2006, 179 – 180.)

Oleellinen osa kehitysvammaisen kognitiivista toimintakykyä on omatoimisuus. Tukemalla kehitysvammaisen omatoimisuutta voidaan lisätä hänen itsenäistä selviytymistä sekä elämänhallintaa. Elämänhallinnan ja itsenäisen selviytymisen taitoja ovat mm. ruokaileminen, pukeutuminen, hygieniasta, asuinympäristöstä ja terveydestä huolehtiminen ja rahan käyttö. Kehitysvammaisen itseohjautuvuuden tavoitteena on, että hän pystyy itse arvioimaan omia taitojaan, asettaa itselleen tavoitteita, haluaa oppia uusia asioita ja osaa soveltaa niitä vanhoihin ja uusiin asioihin. Hän on myös kykenevä realistiseen minäkuvaan ja kantaa vastuun omista tekemisistään, mutta hyväksyy olevansa avun tarpeessa hänelle haasteellisissa tilanteissa. (Malm ym. 2006, 201.)

Omatoimisuustaitojen oppiminen edellyttää motivaatioita. Kehitysvammaista herätetään motivaatio taitojen oppimiseen vastaamalla varhaisiin tarpeenilmaisuyrityksiin ja luomalla lämmin vuorovaikutussuhde ja turvallisuudentunne. Oppimisessa edetään pienin osioin kannustaen ja motivoiden kehitysvammaista yrittämään itse. Kannustaminen on erityisen tärkeää, koska usein kehitysvammaisen kokemusmaailmaan liittyy enemmän epäonnistumisia kuin onnistumista. Koska moni taito opitaan jäljittelemällä, oppiminen edistyy parhaiten tekemällä asioita yhdessä perheen tai muiden läheisten ihmisten kanssa. (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 207.)

Koira-avusteisella työskentelyllä on saatu aikaan positiivisia muutoksia kehitysvammaisen liikkumisessa ja hienomotoriikassa sekä keskittymiskyvyssä. Ikäheimo kertoo kirjassaan esimerkkitapauksen 11-vuotiaasta vaikeasti älyllisesti kehitysvammaisesta työstä, jota eläinavusteinen työskentely auttoi liikkumaan ja rauhoittumaan iltaisin. Syöminen, joka oli ollut tytölle haastavaa, oli myös sujunut paremmin koiran vierailujen jälkeen. Koiran läsnäolo lisäsi tytön halua liikkua, jolloin motoriset taidot ja fyysinen kunto paranivat. Hienomotorisia taitoja harjoitettiin

pukemalla koiralle kaulapanta, harjaamalla ja ruoan antamisella. (Ikäheimo 2013, 73-74.)

4 SUOMEN KARVA-KAVERIT RY

Kaverikoiratoimintaa harjoittaa mm. rekisteröity yhdistys Suomen Karva-Kaverit ry. Karva-Kaverit on perustettu vuonna 2011, jonka toiminta on vapaaehtoistoimintaa. Yhdistyksen perustaminen sai alkunsa halusta laajentaa koira-avusteista vapaaehtoistoimintaa ottamalla mukaan paimenkoirien lisäksi muitakin koirarotuja. Karva-Kavereiden toiminta herättää Suomessa suurta kiinnostusta ja toiminta on kasvanut huimaa vauhtia. Yhdistyksen tarkoituksena on kehittää ja toteuttaa eläinavusteista työskentelyä. (Haapasaari & Ikäheimo 2013, 57)

Eläinavusteisuudella tarkoitetaan interventiota, joka on sekä tavoitteellista että suunniteltua. Interventiossa eläin sisällytetään tai osallistetaan soiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Eläinavusteisuuden tavoitteena on saada aikaan erilaisia terapeuttisia vaikutuksia ihmisissä. (Keteliini [www-sivut.](#)) Yksi sosiaalisen käyttäytymisen muoto on olla vuorovaikutuksessa eläimen kanssa. Tutkimusten mukaan Ihmisen ja eläimen välisellä vuorovaikutussuhteella on positiivinen vaikutus muun muassa immuunijärjestelmän toimintaan ja kivun hallintaan, lisääntyneeseen luotettavuuteen sekä luottamukseen toisia ihmisiä kohtaan. Oksitosiinin tuotanto lisääntyy ja oppiminen paranee ihmisen ja eläimen välisen yhteyden ansiosta. (Kahilaniemi, E. 2016, 19.)

Suomessa tehtävä eläinavusteinen työ on laajaa ja sisältää monia eri työmuotoja. Suunniteltuja, ammatillisia, tavoitteellisia ja dokumentoituja työmuotoja ovat eläinavusteinen terapia, opetus/pedagogiikka sekä sosiaalityö. Eläinavusteinen toiminta eroaa eläinavusteisesta terapiasta siten, että toiminta on vapaamuotoisempaa ja painopiste on lähinnä yksittäisissä

vierailuissa erilaisissa hoitokodeissa ja laitoksissa. (Kahilaniemi, E. 2016, 21.) Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan eläinavusteista toimintaa ja sen merkitystä kehitysvammaisten toimintakyvylle Karva-Kaverien vierailujen kautta.

Eläinavusteisen työskentelyn avulla pyritään tuomaan iloa ja vahvistamaan ihmisen terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia. Lisäksi työskentelyllä ehkäistään ihmisen hyvinvointiin liittyviä ongelmia sekä annetaan tukea elämän ongelma tilanteissa. Toiminnan peruseriaatteena on hyvän mielen tuottaminen ja toteuttaa eläinavusteisuutta sitä tarvitseville. Karva-Kaverit ry:n työskentelyn muotoja ovat toiminta, terapia ja opetus. (Haapasaari & Ikaheimo 2013, 57.)

Suomen Karva-Kaverit ovat tuttu näky lastenkodeissa, vanhainkodeissa, kehitysvammalaitoksissa, päiväkodeissa ja mielenterveyspotilaiden luona. Pelkkä eläinten läsnäolo tuottaa ihmiselle iloa ja mielihyvää. Ihmiset voivat kokea läheisyyttä sekä tuntea eläimen lämmön ja tuoksun koskettaessaan ja halatessaan esimerkiksi koira. Eläimillä on kyky hyväksyä ihminen juuri sellaisena kuin hän on. Karva-Kaverit ottavat kontaktia jokaiseen asiakkaaseen vierailujensa aikana. Asiakas saa itse päättää haluaako hän ottaa kontaktia eläimeen vai katsella tätä vähän kauempaa. (Haapasaari & Ikaheimo 2013, 57 – 58.)

Eläimen rodulla tai lajilla ei ole merkitystä Karva-Kaveruudessa. Eläimen luonne ratkaisee hyväksytäänkö se Karva-Kavereiksi. Vaikka suurin osa toiminnassa mukana olevista eläimistä on koiria, mukana on myös kissoja, marsuja, frettejä, alpakoita, miniponeja, suomenhevosia ja jopa villisikakin. Myöskään eläimen iällä ei ole merkitystä. Pennut ovatkin erittäin haluttuja vierailijoita, koska ne tuovat mukaan paljon positiivisuutta. Tärkein vaatimus eläimelle on, että se pitää ihmisistä ja ottaa itse aktiivisesti kontaktia ihmiseen. Eläimen pitää myös tykätä läheisyydestä ja kosketuksesta; niin halaamisesta kuin rapsutuksestakin. (Haapasaari & Ikaheimo 2013, 58.)

Karva-Kaverit tunnustetaan oranssista työliivistä. Työskentelytilanteessa koirat ovat yleensä kytkettyinä ja ohjaajan kontrollissa. Koirat pystyvät

käyttämään omaa luovuuttaan eri tilanteissa erilaisten ihmisten kanssa, koska ne eivät ole käskyjen alla. Tällä tavoin koira myös jaksaa paremmin. Koska koirat saavat työskennellä vapaasti, pystyvät ohjaajat näkemään paremmin koiran väsymisen merkit ja lopettamaan vierailun tarvittaessa sopivaan aikaan. Työskentely tapahtuu koirien ehdoilla ja koira on aina vierailun pääasia. Koira ei ole tekemisen kohde vaan se on aidosti mukana toiminnassa. (Haapasaari & Ikäheimo 2013, 58 – 59.)

4.1 Koirien käyttö eri asiakasryhmissä

Eläinten käyttö sosiaali- ja terveydenhuollon alalla on lisääntynyt viimeisten vuosien aikana. Eläinten rooli ja merkitys on kasvanut sijaiskodeissa, perhekodeissa ja sosiaalitoimessa. Lisäksi fysioterapeutit, puheterapeutit, toimintaterapeutit ja psykoterapeutit hyödyntävät eläimiä erilaisissa kuntoutuksissa. Monissa hoiva-alan yrityksissä vierailee eläimiä, mutta erityisesti koiria. Koiria käytetään apuna työssä, jossa pyritään parantamaan ihmisen terveyttä ja hyvinvointia. Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry:n mukaan: ”Koira-avusteisen toiminnan tärkeimpänä etuna on koiran ja asiakkaan välille muodostuva ainutlaatuinen vuorovaikutussuhde. Koira voi olla mukana niin terveydenhuolto-, opetus- kuin sosiaalialan ammattilaisen työssä.” Kansainvälisesti tarkasteltuna koira-avusteisuudella on erittäin suuri asema kasvatuksessa ja kuntoutuksessa. Myös Suomessa kiinnostus koira-avusteiseen toimintaan on kasvussa. (Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry:n [www-sivut](#).)

5 KOIRAT JA KEHITYSVAMMAISET

Koiran kanssa työskentely kehitysvammaisten parissa on antoisaa ja lämmintä. Suunniteltu koira-avusteinen työskentely auttaa kehitysvammaista rentoutumaan, rauhoittumaan ja helpottaa kontaktia heidän kanssaan. Kun kehitysvammaiset pääsevät liikkumaan koiran kanssa, on liikkuminen ja

fyysinen kunto lisääntynyt. (Haapasaari 2013, 73.) Seuraavissa kappaleissa kerron esimerkkitapauksia koirien positiivisesta vaikutuksesta kehitysvammaisten toimintakykyyn.

Haapasaari kertoo esimerkkitapauksen eläinavusteisuudesta kehitysvammaisten parissa. Keskivaikeasti kehitysvammaisella, autistisella nuorella tytöllä ongelmana oli lisääntynyt aggressiivisuus ja levottomuus. Yksi mahdollisista hoitolinjoista oli työskentele koiran kanssa. Koira vieraili tytön luona neljä kertaa. Tapaamisten jälkeen ohjaaja keskusteli tytön äidin kanssa, miten äiti koki tapaamiset. Äiti kertoi, että tyttö oli selvästi rauhoittunut. Tyttö katsoi tapaamisista kuvattuja videoita yhä uudelleen ja uudelleen. Lisäksi opettajat olivat huomanneet tytön käytöksen rauhoittuneen. Tapaamisia koiran kanssa jatkettiin kerran viikossa. (Haapasaari 2013, 71 – 73.) Koiralla oli selkeitä positiivisia vaikutuksia kehitysvammaisen tytön psyykkiseen toimintakykyyn ja hyvinvointiin.

Kihlström-Lehtosen pro gradu-tutkielmassa tarkasteltiin lemmikkien vaikutusta toiminnalliseen hyvinvointiin. Autistisille lapsille tehdyssä tutkimuksessa lasten huomattiin käyttävän enemmän puhekieltä sekä olevan enemmän sosiaalisessa vuorovaikutuksessa eläinavusteisessa toimintaterapiassa, kuin muissa toimintaterapioissa. Kyseiseen tutkimukseen osallistui 22 autistista lasta. Lapset osallistuivat sekä eläinavusteiseen että ns. tavalliseen toimintaterapiaan kerran viikossa. Kihlström-Lehtosen gradussa todettiin myös, että eläimet vaikuttavat myös ihmisten kokemuksiin arkipäivän toiminnoista. (Kihlström-Lehtonen 2009, 4.)

Tiaisen (2015) opinnäytetyössä tutkittiin koira-avusteisin työskentelyn merkitystä kehitysvammaiselle henkilölle. Eläinavusteisen toiminnan on todettu tuovan useita positiivisia vaikutuksia aikuisten kehitysvammaisten henkilöiden elämään. Positiivisia vaikutuksia huomattiin merkityksellisissä oppimiskokemuksissa, itsetunnon vahvistamisessa, oman elämän hallinnassa, yhteenkuuluvuudessa yhteisön ja ympäristön kanssa sekä ilon ja hyvinvoinnin tuomisessa. Lisäksi koiran läsnäolo loi läheisyyttä, välittämisen

ja turvallisuuden tunnetta, tasaveroista ja aitoa kohtaamista sekä sanatonta vuorovaikutusta. (Kangas 2015.)

Hyvin monelle ihmiselle koira on tärkeä osa elämää. On hienoa, että Suomessa toimii mm. Karva-Kaverit, jolloin myös hoitokodeissa asuville kehitysvammaisille annetaan mahdollisuus tuntea koiran läheisyys. Koiran kanssa tapahtuva toiminta tuo kehitysvammaisen arkeen iloa ja onnistumisen kokemuksia. Koirat hyväksyvät heidät sellaisena kuin he ovat. Koirat ottavat kontaktia kehitysvammasta huolimatta. Tämä vahvistaa kehitysvammaisen itsetuntoa, joka puolestaan vaikuttaa positiivisesti mm. sosiaaliseen - ja psyykkiseen toimintakykyyn. Aiempien tutkimusten ja teorian pohjalta uskon, että koiran kanssa tapahtuva vuorovaikutus opettaa ja vahvistaa kehitysvammaisen vuorovaikutustaitoja.

6 TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUSKYSYMYKSIÄ

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten Karva-Kaveri -toimintaa voidaan hyödyntää kehitysvammaisten parissa ja millaisia alustavia vaikutuksia koirilla on kehitysvammaisten fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen ja kognitiiviseen toimintakykyyn. Tutkimuksen tulosten tarkoituksena on antaa suuntaa antavaa tietoa koirien vaikutuksista. Tavoitteena on antaa tietoa, miten koiria voidaan hyödyntää kehitysvammaisten arjessa ja kuntoutuksessa sekä millaisia vaikutuksia koirilla voisi olla kehitysvammaisten toimintakykyyn pidemmällä tähtäimellä. Tutkimuksen kohteena ovat Aurinkokulmassa asuvien kehitysvammaisten ohjaajat, koska kehitysvammaiset eivät itse kykene luotettavasti arvioimaan koirien vaikutuksia heidän omaan toimintakykyynsä.

Tutkimusongelman ratkaisuun käytetään seuraavaa tutkimuskysymystä, joka on jaettu neljään toimintakyvyn osa-alueeseen. Tutkimuskysymykseni on seuraava:

1. Millainen suuntaa antava vaikutus koirilla on kehitysvammaisten

- a) fyysiselle
- b) psyykkiselle
- c) sosiaaliselle
- d) kognitiiviselle

toimintakyvylle?

Tutkimuskysymyksen vastaukset perustuvat siihen, millä tavoin Aurinkokulman ohjaajat näkevät ja kokevat koirien vaikutuksen kehitysvammaisten toimintakykyyn.

7 TUTKIMUSMENETELMÄ

Tutkimus oli laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Aineiston keräämiseen käytettiin teemahaastattelua. Kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän avulla koirien vaikutuksista kehitysvammaisten toimintakykyyn voidaan saada mahdollisimman todellinen kuva. Tästä syystä tutkimusmenetelmäksi valittiin laadullinen tutkimus.

Lähtökohtana kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Siinä pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkija ei voi sanoutua irti arvolähtökohdista, sillä juuri arvot muovaavat sitä, mitä ymmärrämme asioista, joita tutkimme. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 161.)

Kvalitatiivista tutkimusta tehdessä suositaan ihmistä tiedon keruun välineenä. Tämä siitä syystä, että tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihinsa ja keskusteluihinsa tutkittavien kanssa kuin mittausvälineillä hankittuun tietoon. Samalla tutkittavien ääni ja näkemykset pääsevät esille. (Hirsjärvi ym. 2013, 164.)

Kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta tehtäessä kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisotoksen menetelmää käyttäen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on myös tavallista, että tutkimussuunnitelma elää hankkeen mukana ja muotoutuu tutkimuksen edetessä. Näin se on joustavaa, sillä suunnitelmia muutetaan olosuhteiden mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.) Teorian merkitys kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on selkeä ja siksi sitä tarvitaan ehdottomasti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 18).

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen teoreettisena pohjana käytetään biospsykososiaalista mallia, koska siinä toimintakykyä tarkastellaan kokonaisvaltaisesti. Toimintakyvyssä huomioidaan fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja kognitiivinen toimintakyky ja niiden vaikutus toisiinsa. Biopsykosiaalisessa mallissa huomioidaan myös ympäristö- ja yksilötekijöiden vaikutus henkilön toimintakykyyn. Kehitysvammaisen toimintarajoitteet nähdään henkilön terveyden sekä elämäntilanteen vaatimusten välisenä epäsuhtana. Henkilön terveydentilaan liittyvien tekijöiden lisäksi on otettava huomioon myös ympäristö- ja yksilötekijöiden vaikutus, joita ovat esimerkiksi tuki ja palvelut. (THL:n www-sivut 2016.)

7.1 Tutkimuksen kulku ja aineiston kerääminen

Kehitysvammaisten asumispalveluyksikön ohjaajat olivat tutkimuksen kohderyhmä. Haastatteluun osallistui kolme kehitysvammaisten ohjaajaa. Toteutin tutkimuksen helmi - huhtikuussa 2017. Ennen tutkimusta olin yhteydessä Aurinkokulman johtajaan sekä hoitotyöstä vastaavaan ohjaajaan. Aurinkokulma oli minulle entuudestaan tuttu paikka, koska olin siellä työharjoittelussa keväällä 2016. Kerroin jo silloin Aurinkokulman johtajalle opinnäytetyöni aiheesta ja sain häneltä suostumuksen toteuttaa opinnäytetyöni tutkimuksen Aurinkokulmassa. Tutkimuksen toteuttaminen Aurinkokulmassa oli minulle mielekästä myös siksi, että tunsin asukkaat entuudestaan työharjoitteluni tiimoilta.

Ennen tutkimuksen toteuttamista lähetin Aurinkokulmaan opinnäytetyösuunnitelmani, johon olin liittänyt teemahaastattelu rungon. (LIITE 1) Teemahaastattelu runko sisälsi tarkkoja kysymyksiä jokaisesta toimintakyvyn osa-alueesta, mutta kysymykset oli tarkoitettu apukysymyksiksi. Koirien vierailuun osallistuneet ohjaajat saivat tutustua teemahaastattelun sisältöön etukäteen. Lähetin Aurinkokulman ohjaajille myös saatekirjeen (LIITE 2) sähköpostitse, jossa kerroin tutkimukseni luonteesta, Karva-Kaveri -toiminnasta sekä millaisia koirien vierailut tulisivat pääpiirteissään olemaan. Ohjaajien haastatteluun sovimme erilliset kerrat, joka oli mielestäni toimiva suunnitelma, koska ohjaajat pystyivät analysoimaan koirien vaikutusta kehitysvammaisten toimintakykyyn pidemmällä aikavälillä.

Karva-Kavereihin olin yhteydessä tammikuussa 2017. Soitin Porin seudun Karva-Kavereiden koordinaattorille ja kerroin hänelle opinnäytetyöni tutkimuksesta. Kerroin, missä ja milloin tutkimus olisi tarkoitus toteuttaa. Kuvailin hänelle myös kohderyhmän henkilöitä, joiden kanssa koirat olisivat kontaktissa.

Karva-Kaveri -toiminta oli Aurinkokulman ohjaajille uutta. Karva-Kavereiden ohjaajilla oli entuudestaan kokemusta siitä, millä tavoin kehitysvammaiset reagoivat koirien läsnäoloon. Jokainen kehitysvammaisen on kuitenkin yksilö ja heidän toimintakykynsä taso vaihtelee yksilöittäin, joten koirien ohjaajat eivät voineet tietää etukäteen, millä tavoin kehitysvammaiset reagoivat koiriin.

Aineiston keruuseen käytettiin teemahaastattelua yksilöhaastattelujen avulla. Karva-Kaverien vierailuun osallistuneita ohjaajia haastateltiin Aurinkokulmassa. Haastattelu tilanteet järjestettiin häiriöttömiksi. Haastattelujen keston ei varattu etukäteen tiettyä aikaa, jotta haastateltavat saivat kertoa rauhassa omia näkemyksiään koirien vaikutuksista kehitysvammaisten toimintakykyyn.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista teemahaastattelua, joka on puolistrukturoitu haastattelu. Teemahaastattelussa korostetaan ihmisten tulkintoja asioista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Teemahaastattelu- nimellä on se etu, että se ei ota kantaa haastattelukertojen määrään tai siihen, miten syväälle aiheen käsittelyssä mennään. Oleellisinta on se, että yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit, teema-alueet, on kaikille sama. Haastateltava saa vapaasti kertoa näistä teemoista. Haastattelijalla saa esittää myös tarkentavia kysymyksiä teemoista. Tässä haastattelutavassa halutaan korostaa haastateltavien omia kokemuksia. Keskustelu etenee teemojen pohjalta, joihin haastateltavat ovat saaneet perehtyä etukäteen. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 47 – 48.)

7.2 Aineiston analysointi

Kvalitatiivista aineistoa voidaan analysoida monella tavalla. Tässä tutkimuksessa käytettiin sisällönanalyysiä. Analyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysin avulla aineisto pyritään järjestämään tiiviiseen ja selkeään muotoon ilman, että sen sisältämä informaatio katoaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108).

Sisällönanalyysi on kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä. Sisällönanalyysi voi toimia paitsi yksittäisenä metodina myös teoreettisena viitekehyksenä. Sisältöanalyysin avulla voidaan tehdä monenlaista tutkimusta. Sitä voidaan käyttää kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen materiaalien analyysiin. Sisällönanalyysissä voidaan edetä joko yksittäisestä yleiseen (induktiivisesti) tai yleisestä yksittäiseen (deduktiivisesti). (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 95.)

Tämän tutkimuksen analysointivaiheessa käytettiin teemoittelua. Teemoittelulla tarkoitetaan, että analysointivaiheessa tarkastellaan haastatteluista esiin nousevia yhtenäisiä piirteitä. Piirteet voivat pohjautua teemahaastattelussa käytettyihin teemoihin. Olennaisin osa aineiston

analyysia on haastatteluaineistosta esiin nousevat seikat, joita tarkastellaan suhteessa toisiinsa. On hyvin epätodennäköistä, että haastateltavat ilmaisisivat samaan teemaan liittyvät asiat täysin samoilla sanoilla. Analyysista esiin otetut teemat pohjautuvat tutkijan tulkintoihin haastateltavien sanomista. Tutkija ikään kuin koodaa haastateltavien sanomat samaan luokkaan, mikäli tutkija löytää haastateltavien sanomista yhtäläisyyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 173 – 174.)

Tutkimukseni analysoinnissa käytetty teemoittelu tarkoittaa haastateltavien vastauksien luokittelua fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen ja kognitiiviseen toimintakykyyn. Teemoittelu ilmenee tutkimuksen tuloksissa, jotka on jaettu fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen ja kognitiiviseen toimintakykyyn. Haastateltavat kertoivat jokaisesta teemasta teemahaastattelu rungon mukaisesti. Kysymykset toimivat hyvänä apuna. Haastateltavat eivät vastanneet suoraan kaikkiin kysymyksiin, mikä ei ollut teemahaastattelun tarkoituksaan. Tutkimuksen tuloksiin on poimittu sellaiset haastateltavien näkemykset, joista löytyi yhtäläisyyksiä toisiinsa sekä jokaiseen teemaan. Saadut vastaukset olivat hyvin samanlaisia, joten tuloksista ilmenevistä suorista lainauksista ei ole jätetty mitään pois.

Jokaisen yksittäiseen haastatteluun kului aikaa 15 - 30 minuuttia. Haastateltavat olivat voineet valmistautua haastatteluun etukäteen antamieni kysymysten avulla. Kerroin haastateltaville, että kysymykset olivat tarkoitettu avuksi, jotta haastateltavien olisi helpompi osallistua haastatteluun. Jokainen haastattelu nauhoitettiin. Litteroin ja kirjoitin haastattelut sanatarkalleen ylös. Tutkimukseni teemoittaminen auttoi minua poimimaan haastatteluista kuhunkin teemaan liittyvät näkemykset, mikä auttoi minua myös analysointivaiheessa.

Haastateltavien henkilöllisyyden turvaamiseksi haastateltavat on numeroitu 1 – 3. Haastattelut oli luontevaa ja helppoa laittaa oikeiden teemojen alle, koska teemat olivat selkeät. Haastateltavien suorat lainaukset tulevat esiin tutkimustuloksissa.

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tämän tutkimuksen tulokset pohjautuvat kehitysvammaisten ohjaajien haastatteluihin. Tuloksien kertomisessa käytetään haastateltavien suoria lauseita ja tulokset tuodaan esiin teemahaastattelurungon pohjalta.

8.1 Fyysinen toimintakyky

Haastateltavilta kysyttiin, ovatko koirien vierailut saaneet kehitysvammaiset liikkeelle esimerkiksi poistumaan omista huoneistaan. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että asukkaat joita koirat kiinnostivat, olivat aktiivisia ja tulivat katsomaan koiria. Haastateltavat pohtivat tilan vaikutusta kehitysvammaisten aktiivisuuteen. Mikäli vierailut olisivat tapahtuneet ulkona, olisi voitu paremmin huomata koirien vaikutusta fyysiseen aktiivisuuteen. Haastateltavien mielestä jokaisen kehitysvammaisen oma kiinnostus koiriin vaikutti siihen, kuinka aktiivisia he olivat koirien vierailujen aikana. Positiivista oli myös se, että lähes kaikki asukkaat osallistuivat toimintaa.

Alun alkaen kaikki asukkaat tykkäävät, mutta se, että kuinka kauan kukin jaksaa keskittyä siihen asiaan on toinen juttu. Huomasin tunnin aikana, että joillakin kiinnostus herpaantui. Siihen vaikuttaa varmasti se, että jos oltaisiin muussa tilassa esim. ulkona ja lähdetäisiin kävelylle jolloin olisi kokemus siitä, että saa itse taluttaa koira, niin se voisi olla vähän eri juttu. Ja ensimmäisellä kerralla koiriin vasta vähän tutustuttiin ja ne olivat ihan uusia ja outoja. Varmaankin suhde siihen koiraan joillakin ihmisillä syvenisi, jos voitaisi tehdä jotain muuta, kuin vaan olla tässä sisällä. (Vastaaaja 1)

Sellaisten asukkaiden kohdalla, jotka viihtyvät enemmän omissa huoneissaan niin viihtyivät myös koirien vierailujen aikana. Ehkä juuri nämä henkilöt eivät ole juurikaan lemmikeistä kiinnostunut. Mutta tietysti osa asukkaista, joista tietää jo etukäteen, että tykkäävät koirista olivat hyvin innoissaan ja tulivat heti ottamaan kontaktia koirien kanssa. (Vastaaaja 2)

Meidän asukkaat ovat tulleet mielellään katsomaan koiria ja ovat odottaneet innolla, koska koirat tulevat. Asukkaat, jotka muutenkin lähtevät liikkeelle tulivat katsomaan koiria. Mutta ne asukkaat, jotka eivät tulleet katsomaan koiria, eivät lähde muuhunkaan toimintaan. Yksi autistinen poika on siinä mielessä hyvä, vaikka hän pelkää koiria, hän tulee silti silittämään koiria. Mutta tietysti, jos ilmat olisivat sellaiset, että voitaisiin mennä ulos, niin se olisi hyvä syy saada meidän väki pihalle. Se olisi varmasti meidän väelle sellainen jännittävä ja hieno kokemus, kun saisi ulkoiluttaa koiria. (Vastaaaja 3)

8.2 Psykkinen toimintakyky

Psyykkisen toimintakyvyn osalta halusin tietää, miltä ohjaajien mielestä koiran huomio kehitysvammaisesta tuntuu ja ovatko koirien käynnit olleet positiivinen kokemus. Jokainen haastateltava oli sitä mieltä, että koirien vierailut olivat ehdottomasti positiivinen kokemus. Koirat saivat asukkaat osoittamaan hellyyttä. Koirien huomio tuntui ennen kaikkea hyvältä ja asukkaat olivat todella innoissaan koirien antamasta huomiosta. Asukkaat pitivät todella paljon siitä, kun koirat tulivat haistelemaan ja nuolemaan kasvoja. Koirilla olisi varmasti myös kehitysvammaisia rauhoittava ja levottomuutta poistava vaikutus. Koska koirat olivat vierailleet haastatteluihin mennessä kaksi kertaa, suuria muutoksia kehitysvammaisten käytöksessä ei voitu vielä havaita.

On ihan selvää, että innoissaan kaikki koirasta olivat. Ja jos se koira tulee haistelemaan tai nuolemaan niin tietysti se on hienoa. Pitkällä aikavälillä koirat voisivat lisätä tietoisuutta omista voimavaroista. Nimenomaan jos saisi sitä koira ulkoiluttaa tai ruokkia niin silloin voisi olla nähtävissä tällaista vaikutusta esim. itsetunto kasvaa siitä. (Vastaaaja 1)

Koirien huomio on aina positiivista. Itse näen sen pitkänlinjan koira ihmisenä, että se on erittäin positiivista. Koirat, jotka täälläkin vierailivat, olivat hyvin rauhallisia. Varsinkin se pienempi oli sellainen, joka sai monet osoittamaan

hellyyttä. Voisi nostaa yhden asukaan, joka erityisesti muutenkin tykkää, että hänen vieressään istutaan ja silittelään, niin hän sitä hellyyttä myös enemmän osoitti. (Vastaja 2)

Kun mietin vanhempaa herra henkilö, joka tykkäsi kauheasti, kun koira pussasi häntä. Asukkaat eivät pitäneet ollenkaan pahana, kun koirat tulivat nuuskaisemaan. Toki meidän väestä näki myös sen, että on asukkaita, joita se koira ei kauheasti kiinnosta. Mutta suuria muutoksia asukkaiden käyttäytymiseen ei ole näiden parin vierailun jälkeen tullut. Koirien vierailut olivat positiivinen kokemus. Koirien tuleminen olisi asukkaista hauskaa, koska eihän tänne yleensä koiria sisälle tuoda. (Vastaja 3)

Koirilla olisi varmasti rauhoittava vaikutus. Näkisin, että jokaisella ihmisellä olisi hyvä olla sellainen, jota voi pajata ja rapsuttaa ilman mitään takajatuksia. (Vastaja 3)

Haastateltava pohti, lisäävätkö koirien vierailut kehitysvammaisten tunteiden ilmaisua. Aurinkokulman asukkaat ovat enimmäkseen hyväkuntoisia, joten vaikutukset näkyisivät paremmin sellaisten kehitysvammaisten kohdalla, joilla puhuminen on enemmän rajoittunutta. Asukkaat, jotka osallistuivat koirien vierailuihin, pystyvät puhumaan tai ilmaisemaan itseään muulla tavoin. Toinen haastateltavista oli sitä mieltä, että koirien läsnäolo vaikuttaa positiivisesti kehitysvammaisen mielialaan. Koira voi nostattaa sellaisen kehitysvammaisen mielialaa, joka on ennen koirien vierailua ollut huonolla tuulella.

Tunteiden ilmaisusta voisin sanoa, että tämä meidän väki on enimmäkseen hyvätasoista ja eläneet hyvin monipuolista ja moniulotteista elämää. Esimerkiksi kissan tai koiran näkeminen on kauhean kivaa ja tietysti se herättää tunnereaktion. Mutta se että näet kissan kymmenennen kerran niin se ei välttämättä muutu siitä miksikään. Sellaiset kehitysvammaiset, jotka eivät pysty esimerkiksi puhumaan tai on muuten rajoittunut ilmaisu niin siinä ehkä helpommin näkisi, että tapahtuuko tunteiden ilmaisussa jotain muutosta. (Vastaja 1)

Voisin kuvitella hyvin tilanteen, että asukkaalla on huono päivä ja koirien vierailu piristää häntä. Koirilla oli selkeästi mieltä nostattava vaikutus. (Vastaaaja 2)

Koirat voivat saada asukkaan paremmalle tuulelle. (Vastaaaja 3)

8.3 Sosiaalinen toimintakyky

Sosiaalisen toimintakyvyn osalta minua kiinnosti ennen kaikkea, ottivatko kehitysvammaiset kontaktia koiriin ja oliko kehitysvammaisten sosiaalisuudessa eroja niinä päivinä, kun koirat vierailivat. Asukkaat, jotka ovat kiinnostuneita koirista, ottivat kontaktia. Joukossa on kuitenkin sellaisia, joita koirat eivät kiinnosta. Tämä pätee keneen tahansa ihmiseen, oli hänellä kehitysvamma tai ei. Oli erittäin positiivista huomata, että yksi asukas otti kontaktia koiriin, vaikka hän pelkää koiria. Kontaktin ottaminen koiriin on henkilökohtainen asia.

Meillä yksi asukashan pelkää koiria suunnattomasti. Hän kyllä aina ottaa kontaktia, jos koira tulee lähelle. Kyllähän kehitysvammaisia ja ketä tahansakin vieras koira saattaa pelottaa. Se on hyvin henkilökohtainen asia: yksi tykkää ja toinen pelkää ja kaikki siltä väliltä. (Vastaaaja 1)

Kaikki eivät ottaneet kontaktia. On asukkaita, jotka eivät siedä koiria ja sellaisia, jotka eivät pelkää, mutta heitä ei yhtään kiinnosta. Mutta yksi asukas pelkää, mutta hänellä on selkeä tarve ylittää itsensä ja pelkonsa. Ehkä siinä tulee myös ryhmän paine, kun kaikki muut menevät silittämään niin hänenkin täytyy tulla koittamaan. Ja hän tulikin vielä uudestaan ilman pyytämättä. Hän tuli sillä tavalla takaa silittämään, kun koira ei huomannut ja todisteli itselleen, että kiltti koira. (Vastaaaja 2)

Koirien läsnäolo vaikuttaa sosiaalisuuteen positiivisesti. Koiria odotettiin innolla ja koirien läsnäolo sai aikaan riemupiikkejä. Aurinkokulman asukkaat

ovat ekstroverttejä, joten sosiaalisuus näkyy myös muissa toiminnoissa ja vierailuissa.

Koirien vierailu on sellainen hetkellinen riemupiikki ja tietysti niitä innolla aina odotettiin. Eli kyllä se siinä mielessä vaikuttaa sosiaalisuuteen. Tämä väki on sangen ekstroverttiä, niin eivät he siinä suhteessa sen sosiaalisempia ole, vaikka kuka tulisi. Osallistumisen lisääntymisessä saattaa olla, että kaikilla se ei ole kovin pitkäjänteistä. Siinä hetkessä, kun koira on ja siitä on otettu riemu irti, niin se ei välttämättä kestä hirveän kauaa. Tietysti asukkaat varmaan jaksaisivat tuntikaupalla seurata niitä ja olla innostuneita, mutta kyllä se keskittyminen voisi jossakin vaiheessa herpaantua. Varsinkin silloin kun on kyseessä sellaiset rauhalliset koirat. (Vastaja 1)

Aika hyvin tiedän jo etukäteen, ketkä lähtevät mukaan oli se mitä tahansa toimintaa. Siellä on aina muutama, jotka eivät halua osallistua toimintaan. He voivat tulla taustalle istuskelemaan, mutta eivät halua osallistua siihen. Ja tässä oli ihan samalla tavalla. (Vastaja 2)

8.4 Kognitiivinen toimintakyky

Haastateltavilta kysyttiin, tulevatko kehitysvammaiset puheliaimmiksi koirien vierailujen aikana. Aurinkokulman asukkaissa ei ole varsinaisesti puhumattomia kehitysvammaisia. He ovat yleisesti varsin puheliaita, joten näyttöä puheliaisuuden lisääntymisestä saataisiin pidemmällä aikavälillä. Haastateltavat nostivat esiin myös sen, että asukkaat puhuivat ohjaajille koirista vierailujen jälkeen. Koirien vierailut herättivät asukkaiden kiinnostusta ja tulivat sitä kautta hetkellisesti puheliaimmiksi. Puheliaisuus liittyy vahvasti yksilöllisiin luonteenpiirteisiin.

Hetkellisesti kyllä. Meillä nyt ei puhumattomia kehitysvammaisia varsinaisesti ole eli ei voi sanoa, että siinä olisi ollut mitään suurta eroa. (Vastaja 1)

Jotkut ovat enemmän kiinnostuneita ja yksi asukas, joka ylipäättänsä puhuu enemmän. Esimerkiksi, jos käydään lenkillä ja nähtiin koira niin hän voi puhua jälkikäteen, että olipa kiva koira. Ja häneen koirat vaikuttavat erityisesti ja hän pitää todella paljon koirista. He eivät ylipäättänsä puhu keskenään tällaisista aihepiireistä eli puhuvat enemmän meille ohjaajille kokemastaan. (Vastaaaja 2)

Korista on puhuttu vierailujen jälkeen. Yksi asukas on kertonut, miten koira tuli ja nuolaisi kasvoja ja oli sylissä. (Vastaaaja 3)

Kysyin haastateltavilta, voisiko kehitysvammaisissa huomata paremmin kognitiivisia muutoksi pidemmällä aikavälillä. Halusin myös tietää, näkyisikö vaikutuksia enemmän, jos kehitysvammaiset pääsisivät ulkoiluttamaan koiria. Haastateltavien mielestä muutokset ja vaikutukset näkyisivät varmasti paremmin esimerkiksi vuoden aikana ja koirien ulkoiluttamisella olisi positiivisia vaikutuksia.

Ehdottomasti näkisin koirien vierailut todella positiivisena ja tervetulleena asiana. Meillä ei ole aikaisemmin käynyt koiria. Puhuttiin muidenkin ohjaajien kanssa, että koirien vierailut nähdään pelkästään positiivisena asiana. Ja varmasti pidemmällä tähtäimellä se tulisi näkymään myös niissä asukkaissa, jotka eivät nyt ole olleet kovin kiinnostuneita ja vähän pelkäävätkin. Niin varmasti koirien vierailuilla olisi suotuisat vaikutukset. Ja varsinkin, jos asukkaat pääsisivät lenkkeilyttämään koiria, niin se saattaisi olla koho kohta kuukaudessa. (Vastaaaja 2)

Olen oppinut, että tällä alalla mikään ei tapahdu nopeasti. Muutokset tapahtuvat hyvin hitaasti ja pitkällä aikavälillä. (Vastaaaja 3)

9 TUTKIMUKSEN JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää ja analysoida, mitä Karva-Kaveri -koirien vierailut ovat antaneet kehitysvammaisille ja mitä suuntaa antavaa tietoa kehitysvammaisten ohjaajat ovat saaneet koirien vaikutuksesta kehitysvammaisten toimintakykyyn. Tutkimuksessa analysoitava aineisto ja tieto perustuivat kehitysvammaisten ohjaajien kokemuksiin koirien vierailuista ja miten ohjaajat kokivat koirien läsnäolon vaikuttavan kehitysvammaisiin. Opinnäytetyön tutkimuksen teoria pohjautuu biospsykososiaalisen malliin. Mallin mukaisesti kehitysvammaisten toimintakykyä tarkasteltiin kokonaisvaltaisesti ja huomioitiin myös ympäristö- ja yksilötekijöiden vaikutus toimintakykyyn. Koirien vierailut olivat palveluita, joilla voidaan tukea kehitysvammaisten toimintakykyä.

Tarkastelun kohteena oli kehitysvammaisten psyykinen, fyysinen, sosiaalinen ja kognitiivinen toimintakyky. Tutkimuksen tavoitteena oli antaa Aurinkokulman ohjaajille tietoa, miten Karva-Kavereita voidaan hyödyntää kehitysvammaisten arjessa ja kuntoutuksessa. Tavoitteena oli myös se, että Karva-Kaveri -koirat jatkaisivat vierailuja Aurinkokulmassa tutkimuksen jälkeen. Tällä tavoin ohjaajat saisivat enemmän tietoa siitä, millaisia vaikutuksia koirilla on kehitysvammaisten toimintakykyyn pidemmällä aikavälillä.

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat kehitysvammaisten asumispalveluyksikössä työskentelevät ohjaajat. Koirien vierailut sekä ohjaajien haastattelut toteutettiin asumispalveluyksikkö Aurinkokulmassa. Haastattelujen ajankohdat sovittiin ohjaajien kanssa heidän aikatauluihinsa sopivina aikoina. Haastattelut tehtiin jokaisen ohjaajan kanssa yksilöllisesti ja häiriöttömässä tilassa. Haastattelujen kestoa emme sopineet etukäteen, jotta jokainen haastateltava sai kertoa mahdollisimman tarkasti omat kokemuksensa ja näkemyksensä. Haastattelujen kestot vaihtelivatkin jokaisen haastateltavan kohdalla. Tämä oli mielestäni hyvä asia, koska silloin haastattelut olivat todenmukaisia.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Aineiston keruussa käytettiin teemahaastattelua ja analysoinnissa teemoittelua. Tutkimuksen haastateltavina oli kolme kehitysvammaisten ohjaajaa, joista kaksi oli naisia ja yksi mies. Kukin haastateltava oli työskennellyt kehitysvammaisten kanssa useamman vuoden, joten asumispalveluyksikön asukkaat olivat heille hyvin tuttuja.

9.1 Fyysinen toimintakyky

Fyysisen toimintakyvyn osalta selvitettiin, ovatko Karva-Kaveri -koirat saaneet kehitysvammaiset liikkeelle poistumalla omista huoneistaan. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että koirien vierailuihin osallistuminen riippui asukkaiden kiinnostuksesta koiriin yleisesti. Asukkaat, jotka ovat kiinnostuneita koirista, tulivat aktiivisesti mukaan toimintaan eivätkä jääneet huoneisiinsa. Asukkaat, jotka pitävät koirista olivat hyvin innoissaan ja olivat etukäteen valmiina ottamaan koirat vastaan. Oli myös positiivista huomata, että lähes kaikki asukkaat osallistuivat toimintaa.

Haastateltavat pohtivat myös koirien vierailuissa käytetyn tilan vaikutusta kehitysvammaisten aktiivisuuteen. Jokainen haastateltava tuli tulokseen, jos vierailut olisivat tapahtuneet ulkona, olisi koirien vaikutus fyysiseen aktiivisuuteen huomattu paremmin. Tutkimuksen vierailut tapahtuivat talvella, joten silloin ei ollut mahdollista olla ulkona.

Käsien, jalkojen ja muut kehon liikkeet lisääntyvät, kun koira silitetään ja pajjataan. Koiran ulkoiluttaminen on mukavaa ja hyvä syy lähteä kävelylle. Koirille voi myös heittää palloa. Nämä kaikki koiran kanssa tapahtuvat toiminnot lisäävät ja vahvistavat fyysistä toimintakykyä. Myös haastateltavat uskoivat, että asukkaiden fyysisen toimintakyky paranisi koirien kanssa tapahtuvien erilaisten raajojen liikkeiden myötä.

9.2 Psyykkinen toimintakyky

Tutkimuksen toinen ongelma liittyi psyykkiseen toimintakykyyn. Psyykkisen toimintakyvyn osalta selvitettiin, miltä ohjaajien mielestä koiran huomio kehitysvammaisesta tuntuu ja ovatko koirien käynnit olleet positiivinen kokemus. Psyykkisessä toimintakyvyssä pohdittiin myös sitä, millainen vaikutus koirilla on kehitysvammaisten mielialaan ja tunteiden ilmaisuun.

Koirien vierailut olivat jokaisen haastateltavan mielestä erittäin positiivinen kokemus. Koirien vierailuja odotettiin innolla. Koirien huomio tuntui hyvältä. Koirat saivat kehitysvammaiset osoittamaan hellyyttä ja osa asukkaista haki koirien huomiota useamman kerran. Koirat nuolivat asukkaiden kasvoja ja tulivat syliin istumaan. Tällaisesta koirien huomiosta asukkaat pitivät erityisen paljon, mikä sai myös asukkaat rapsuttamaan ja osoittamaan hellyyttä koirille.

Haastateltavien mielestä kehitysvammaisten tunteiden ilmaisussa ei ilmennyt muutoksia koirien vierailujen aikana. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, että asukkaat pystyvät puhumaan ja kommunikoimaan pääsääntöisesti hyvin ja kykenevät ilmaisemaan tunteitaan. Tunteiden ilmaisussa voisi huomata muutoksia sellaisten kehitysvammaisten kohdalla, joilla kommunikointi ja tunteiden ilmaisu ovat heikkoa. Kaksi haastateltavaa oli sitä mieltä, että koirien läsnäolo vaikuttaa positiivisesti kehitysvammaisen mielialaan. Koiran läsnäolo ja huomio voi nostattaa sellaisen kehitysvammaisen mielialaa, joka on ennen koirien vierailua ollut huonolla tuulella. Haastateltavat arvioivat, että koirilla olisi varmasti kehitysvammaisia rauhoittava ja levottomuutta poistava vaikutus.

9.3 Sosiaalinen toimintakyky

Kolmas tutkimusongelma koski sosiaalista toimintakykyä, jossa selvitettiin kehitysvammaisten kontaktin ottamista koiriin ja oliko kehitysvammaisten sosiaalisuudessa eroja niinä päivinä, kun koirat vierailivat.

Haastateltavat olivat samaa mieltä siitä, että asukkaat ottivat hyvin kontaktia koiriin. Kontaktin ottamiseen vaikuttaa kehitysvammaisten yksilölliset luonteenpiirteet. Henkilöt, jotka ovat kiinnostuneita koirista, ottivat kontaktia. Jokainen haastateltava korosti, että kontaktin ottaminen pätee kaikkiin ihmisiin, ei vain kehitysvammaisiin. Asukkaissa oli myös henkilö, joka pelkää koiria suunnattomasti. Oli erittäin positiivista huomata, että myös hän otti kontaktia koiriin. Kaiken kaikkiaan koirien läsnäolo vaikuttaa sosiaalisuuteen positiivisesti. Haastateltavat huomasivat, että koiria odotettiin todella paljon ja koirien läsnäolo ja niiltä saatu huomio sai aikaan riemupiikkejä.

Osallistumisen lisääntymisessä haastateltavat huomioivat, että kaikilla osallistuminen ei ole kovin pitkäjänteistä. Riemu, joka koirista otettiin, ei kestänyt kaikilla kovinkaan kauaa. Osa asukkaista olisi jaksanut seurata koiria tuntikaupalla, mutta joillakin keskittyminen herpaantui. Haastateltava koki, että osallistumiseen ja keskittymiseen vaikutti osaltaan se, että vierailleet koirat olivat todella rauhallisia.

9.4 Kognitiivinen toimintakyky

Neljäs tutkimusongelma oli kognitiivinen toimintakyky. Kognitiivisessa toimintakyvyssä selvitettiin, tulevatko kehitysvammaiset puheliaimmiksi koirien vierailujen aikana. Kognitiivisessa toimintakyvyssä analysoitiin pidemmän aikavälin vaikutuksia.

Jokaisessa haastattelussa nousi esiin, että kehitysvammaiset puhuivat koirista ohjaajille vierailujen jälkeen. Koirien vierailut herättivät asukkaiden mielenkiinnon ja tulivat sitä kautta hetkellisesti puheliaammiksi. Haastateltavat pohtivat, että puheliaisuus liittyy vahvasti yksilöllisiin luonteenpiirteisiin. Puheliaisuus ei lisääntynyt vierailujen aikana, koska asukkaat ovat yleisestikin todella puheliaita. Haastateltavat uskoisivat, että vaikutukset puheliaisuuteen saataisiin pidemmällä aikavälillä. Haastateltavien mielestä kognitiivisen toimintakyvyn muutokset näkyisivät

varmasti paremmin esimerkiksi vuoden aikana. Jos asukkaat pääsisivät ulkoiluttamaan koiria, saatettaisiin saada enemmän esiin positiivisia vaikutuksia.

Luvussa viisi kerroin, millaisia vaikutuksia koirilla on ollut kehitysvammaisiin muissa tutkimuksissa. Tämänkin tutkimuksen tuloksista ilmenee, että koirat tuovat kehitysvammaisen arkeen iloa ja onnistumisen kokemuksia. Itsetunto vahvistuu, kun voittaa pelkonsa koiria kohtaan ja huomattaessa, että koirat hyväksyvät jokaisen juuri sellaisena kuin on kehitysvammasta huolimatta. Itsetunnon vahvistuminen vaikuttaa positiivisesti sosiaaliseen- ja psyykkiseen toimintakykyyn. Koirilla uskottiin myös olevan rauhoittava vaikutus ja kehitysvammaiset pystyivät keskittymään koiriin koko vierailun ajan. Kaiken kaikkiaan koirat toivat iloa ja hellyyttä myös Aurinkokulmaan.

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen tavoitteena oli antaa kehitysvammaisten asumispalveluyksikössä työskentelevien ohjaajien kertoa omat näkemyksensä koirien vaikutuksista kehitysvammaisten fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen ja kognitiiviseen toimintakykyyn. Tutkimuksen tiedon oli tarkoitus perustua ohjaajien omiin ja rehellisiin kokemuksiin. Tutkimuksessa tavoitteena oli, että haastateltavana olleet ohjaajat näkisivät lyhyen aikavälin vaikutukset ja pystyisivät pohtimaan myös pidemmän aikavälin vaikutuksia. Tutkimuksesta saatu tieto on hyödynnettävissä sekä kehitysvammaisten asumispalveluyksiköissä, että muissa kehitysvammaisten hoitoyksiköissä. Haastateltavien suorien lainauksien käyttö auttaa asumispalveluyksikön ohjaajia sekä muita lukijoita tarkastelemaan tutkimuksesta saatua tietoa.

10 TUTKIMUKSEN ARVIOINTI

Laadullinen tutkimus ei ole yksi yhtenäinen tutkimusperinne, joten on ilmeistä, että laadullisen tutkimuksen piirissä on erilaisia käsityksiä tutkimuksen luotettavuuteen liittyvissä kysymyksissä. Tutkimuksessa pyritään välttämään virheitä. Tästä huolimatta luotettavuus ja pätevyys voivat vaihdella, joten kaikissa tutkimuksissa pyritään arvioimaan tutkimuksen luotettavuutta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa voidaan käyttää reliaabelisuutta ja validisuutta. Reliaabelisuudella tarkoitetaan mittaustulosten toistettavuutta. Toistettavuus merkitsee kykyä antaa ei – sattumanvaraisia tuloksia. Tutkimusmenetelmän kyky mitata täsmälleen sitä, mitä on tarkoituskin mitata on tutkimuksen validisuutta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 231.)

Tutkimuksen luotettavuudesta puhuttaessa on tuotava esille myös eettinen kestävyys. Eettisyys kiertyy muodollisesti tutkimuksen luotettavuus- ja arviointikriteereihin. Hyvää tutkimusta ohjaa eettinen sitoutuneisuus. Miten tutkimusaiheet valitaan ja mitä pidetään tärkeänä, ovat osa tutkimuksen eettistä pohdintaa. (Sarajärvi & Tuomi 2013, 128 – 129.)

Pohdittaessa tämän tutkimuksen luotettavuutta on kiinnitettävä huomiota tutkimuksen aiheeseen, tutkimusmenetelmään ja siihen, miten haastateltavat ovat vastanneet kysymyksiin. Tutkimuksen aiheen valinta tapahtui tutkijan oman mielenkiinnon pohjalta. Tutkimuksen aiheen ja teemojen rajaus onnistui hyvin. Aihetta ja teemoja tuki onnistuneesti aineiston keruuseen käytetty teemahaastattelu. Haastateltavat kertoivat täysin omin sanoin koirien vaikutuksesta kehitysvammaisten fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen ja kognitiiviseen toimintakykyyn. Haastateltavat olivat mielestäni aidosti kiinnostuneita kehitysvammaisten toimintakyvyn tukemisesta. Tutkimuksen laadullisuutta ja luotettavuutta tukivat myös hoitajien rehelliset ja heidän omiin kokemuksiin perustuvat vastaukset. Lisäksi haastattelujen nauhoittaminen ja litterointi lisäsivät tutkimuksen luotettavuutta.

Tämän tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon tutkimuksessa olleiden koirien vierailumäärät. Koirat vierailivat kehitysvammaisten asumispalveluyksikössä kaksi kertaa. Tämän vuoksi minun oli tutkijana pohdittava tutkimuksen aikana sitä, kuinka syvällisesti kohderyhmänä olleet ohjaajat pystyisivät vastamaan tutkimusongelmaan. Tutkimuksessa kävi kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillisesti. Kvalitatiivisen tutkimuksen luonteeseen kuuluu, että tutkimussuunnitelma elää tutkimuksen mukana ja muotoutuu tutkimuksen edetessä. Tällä tavoin se on joustavaa, koska suunnitelmia muutetaan olosuhteiden mukaisesti.

Ollessani keväällä 2016 harjoittelussa kehitysvammaisten asumispalveluyksikkö Aurinkokulmassa kerroin omistajalle tulevan opinnäytetyöni aiheesta. Sovimme tuolloin alustavasti, että voisin tehdä tutkimukseni Aurinkokulmassa. Ennen koirien vierailujen ja haastattelujen aloittamista soitin Aurinkokulmaan varmistaakseni tutkimuksen onnistumisen. Lähetin Aurinkokulmaan opinnäytetyösuunnitelmani, tutkimuskysymykset sekä saatekirjeen, jotta haastateltavat hoitajat saisivat etukäteen tarkempaa tietoa opinnäytetyöni aiheesta ja tutkimuksen sisällöstä. Koirien vierailut alkoivat helmikuussa 2017. Viimeinen vierailu oli huhtikuussa 2017, jonka jälkeen tehtiin haastattelut. Haastattelujen ajankohdat sovittiin yksilöllisesti hoitajien kanssa.

Valitsin tutkimukseen teemahaastattelun, jotta aineistosta saataisiin mahdollisimman todenmukainen. Haastatteluissa käytin apuna haastateltaville lähettämiäni kysymyksiä (LIITE 1), jotta haastateltavien oli helpompi kertoa tutkimukseni teemoista. Kysymykset toimivat ikään kuin muistilappuna. Teemahaastattelun mukaisesti hoitajat saivat esittää kysymyksiä, mikäli jokin osa-alue oli jäänyt epäselväksi. Kaiken kaikkiaan haastattelut onnistuivat hyvin.

Tutkimuksen haastattelut ovat nimettömiä, jotta haastateltavien yksityisyyden suoja säilyy. Haastatteluissa ei myöskään kerrota Aurinkokulman asukkaiden nimiä. Tutkimukseen saatu aineisto on ollut ainoastaan tutkimuksen tekijällä eikä aineistoa tallennetta myöhempää käyttöä varten. Toivon, että

opinnäytetyöni tutkimuksesta on hyötyä kehitysvammaisten hoidossa ja että se antaisi vinkkejä siihen, miten koiria voidaan hyödyntää kehitysvammaisten toimintakyvyn tukemisessa. Karva-Kaveri -koirat jatkavat vierailuja kehitysvammaisten asumispalveluyksikössä, mikä oli yksi tutkimukseni tavoitteista. Kehitysvammaisten kanssa työskentelevät ohjaajat saivat tietoa, miten koiria voidaan hyödyntää kehitysvammaisten hoidossa ja saivat hyvän työvälineen arjen työhön koira-avusteisesta työskentelystä. Uskon, että Karva-Kaveri -toiminta olisi hyvä tapa lisätä kehitysvammaisten hyvinvointia myös Aurinkokulmassa. Toivon, että kehitysvammaisten ohjaajat kiinnostuivat koirien käytöstä kehitysvammaisten toimintakyvyn tukemisessa ja saisivat lisää tietoa koirien vaikutuksista vielä tutkimuksen jälkeenkin.

LÄHTEET

- Aurinkokulma Oy. [Viitattu 19.1.2017] Saatavissa <http://www.aurinkokulma.fi/>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY yhtymä.
- Hirsjärvi, S. , Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Ikäheimo, K. (toim.) 2013. Karvaterapiaa – Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Solution Models House.
- Kahilaniemi, E. 2016. Eläinavusteinen interventio. Tampere: Viestipaino.
- Kangas, M. 2015. Eläinavusteinen erityispedagogiikka – Koira avusteisen työskentelyn merkitys kahdelle kehitysvammaiselle henkilölle kotona ja toimintakeskuksessa. Norma Tiaisen opinnäytetyön esittely. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos www-sivut. [Viitattu 2.9.2016]. Saatavissa <https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tutkimus-kehittaminen/tutkimuksia-vammaisalalta/vammaisten-henkiloiden-elinolot-ja-arki-elainavusteinen-erityispedagogiikka-koira-avusteisen-tyoskentelyn-merkitys-kahdelle-kehitysvammaiselle-henkilolle-kotona-ja-toimintakeskuksessa>
- Kaski, M. (toim.) 2009. Kehitysvammaisuus. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Kehitysvamma-alan verkkopalvelut. [Viitattu 5.9.2016]. Saatavissa <http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus>
- Keteliini www-sivut. [Viitattu 18.4.2017]. Saatavissa <http://keteliini.fi/index.php?page=tietoa-aat-stae>
- Kihlström-Lehtonen, H. 2009. Minä ja koirani – koiran vaikutus toiminnalliseen hyvinvointiin. Toimintaterapian pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Terveystieteiden laitos. [Viitattu 15.9.2016]. Saatavissa https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/22209/URN_NBN_fi_jyu-200910203997.pdf?sequence=1
- Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä www-sivut. [Viitattu 15.9.2016]. Saatavissa <http://www.kasvatus-kuntoutuskoirat.fi/kasvatus-ja-kuntoutustyo/>
- Leinonen, E. 2015. Tutkimus sosiaalisista suhteista- ja verkostoista kehitysvammaisen ihmisen elämässä. Kehitysvammaisten palvelusäätiö. [Viitattu 29.12.2016]
- Saatavissa <http://www.kvps.fi/blogit/ajankohtaista/tutkimus-sosiaalisista-suhteista-ja-verkostoista-kehitysvammaisen-ihmisen-e>

Malm, M., Matero, M., Repo, M., Talvela, E-L. 2006. Esteistä mahdollisuuksiin – Vammaistyön perusteet. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö 1.-2. painos.

Rinne koti säätiöt. KV-tietopankki. 2016. [Viitattu 20.9.2016] Saatavissa <http://www.kvtietopankki.fi/kehitysvammaisuus>

Seppälä, H. 1997. Vaikuttavat viestit – opas kehitysvammaisten mielenterveyden ja käyttäytymisen arviointiin. Kehitysvammaisten mielenterveyspalvelut - projekti. Kehitysvammaliitto. [Viitattu 29.12.2016] Saatavissa http://www.kehitysvammaliitto.fi/wp-content/uploads/opas_vaikuttavat_viestit.pdf

Sirola, P. & Töytäri, O. 2014. Avustajakoira järjestelmä – Selvitys järjestelmän nykytilanteesta ja kehittämisehdotuksia. Työpaperi 39/2014, 20. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. [Viitattu 29.12.2016] Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125487/URN_ISBN_978-952-302-416-8.pdf?sequence=1

Suomen Karva – Kaverit ry. Suomen Karva – Kaverit. [Viitattu 10.09.2016.] <http://www.suomenkarvakaverit.fi/>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos www-sivut. 2015. [Viitattu 29.12.2016] Saatavissa <https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/palvelujen-jarjestamisprosessi/palvelutarpeen-selvittaminen/kehitysvammaisen-henkilon-toimintakyvyn-arviointi#seuranta>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos www-sivut. 2015. [Viitattu 1.10.2016] Saatavissa <https://www.thl.fi/fi/web/toimintakyky/mita-toimintakyky-on/toimintakyvyn-ulottuvuudet>

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos www-sivut. 2016. [Viitattu 7.5.2017] Saatavissa <https://www.thl.fi/fi/web/toimintakyky/icf-luokitus>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vehmas, S. 2005. Vammaisuus. Helsinki: Oy Yliopistokustannus University Press Finland Ltd.

LIITE 1

TEEMAHAASTATTELURUNKO – apukysymykset haastateltaville

KAVERIKOIRIEN VAIKUTUS KEHITYSVAMMAISEN TOIMINTAKYKYYN

Fyysinen toimintakyky

1. Oletteko huomanneet koirakaverien käyntien aktivoivan asukasta liikkumaan?
2. Onko koirilla vaikutusta muuhun asukkaan toiminnallisuuteen?

Psyykinen toimintakyky

3. Oletteko huomanneet koirien käyntien lievittävän
  - a) levottomuutta
  - b) stressiä
  - c) aggressiivisuutta
  - d) ahdistuneisuutta
4. Miltä mielestänne koiran huomio kehitysvammaisesta tuntuu?
5. Lisäävätkö koirien vierailut kehitysvammaisten
  - a) tunteiden ilmaisua
  - b) itseluottamusta
  - c) tietoisuutta omista voimavaroista
6. Vaikuttaako koiran läsnäolo mielialaan? Miten?
7. Ovatko koirien vierailut positiivinen/negatiivinen kokemus?

Sosiaalinen toimintakyky

8. Ottavatko kehitysvammaiset kontaktia koiriin?
9. Lisääkö koirien läsnäolo yhteenkuuluvuuden tunnetta?

10. Lisäävätkö koirien käynnit sosiaalista osallistumista?
11. Onko eroa sosiaalisuudessa niiden päivien kohdalla, kun koirat vierailevat / eivät vieraile?
12. Vaikuttavatko koirat kehitysvammaisten osallistumisen lisääntymiseen?
13. Onko koirista puhuttu vierailujen jälkeen?

Kognitiivinen toimintakyky

14. Tulevatko kehitysvammaiset puheliaimmiksi koirien vierailujen aikana?
15. Oletteko huomanneet, että puhumattomatkin kehitysvammaiset voivat tuottaa sanoja/ääniä koirien vieraillessa?
16. Onko koirien läsnäolo lisännyt kehitysvammaisten omien toimintojen hallintaa? Kuten mitä?

LIITE 2

SAATEKIRJE

Tutkin opinnäytetyössäni koirien vaikutusta kehitysvammaisten toimintakyvylle. Tutkimukseeni osallistuvat kaverikoirat kuuluvat Karva-Kavereihin. Valitsin aiheen, koska minua kiinnostaa eläinlähtöinen terapia sekä se, millaisia vaikutuksia koirilla on kehitysvammaisten psyykkiseen, fyysiseen, sosiaaliseen ja kognitiiviseen toimintakykyyn. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten koiria voidaan käyttää apuna kehitysvammaisten hoidossa tutkimalla, millaisia suuntaa antavia vaikutuksia koirilla on kehitysvammaisen fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen ja kognitiiviseen toimintakykyyn. Tutkimuksen tavoitteena on antaa kehitysvammaisten kanssa työskenteleville tietoa, onko koirilla positiivisia vaikutuksia kehitysvammaisiin ja voisiko koiria hyödyntää kehitysvammaisten arjessa ja kuntoutuksessa. Tutkimusongelman ratkaisuun käytetään seuraavaa tutkimuskysymystä, joka on jaettu neljään toimintakyvyn osa-alueeseen. Tutkimuskysymykseni on seuraava:

1. Millainen suuntaa antava vaikutus koirilla on kehitysvammaisten

- a) fyysiselle
- b) psyykkiselle
- c) sosiaaliselle
- d) kognitiiviselle

toimintakyvylle?

Tutkimuskysymyksen vastaukset perustuvat siihen, millä tavoin Aurinkokulman ohjaajat näkevät ja kokevat koirien vaikutuksen kehitysvammaisten toimintakykyyn.

Karva-Kaverien koirat ovat ihmisystävällisiä koiria. Koirilla on luottavainen suhde omistajaansa. Lisäksi ne ovat kiltejä ja ottavat yleensä itse kontaktia

vieraisiin ihmisiin. Koirien avulla tuodaan iloa, vahvistetaan toimintakykyä ja sosiaalista hyvinvointia sekä annetaan kehitysvammaiselle mahdollisuus osallistua toimintaan.

Karva-Kaverit tulevat vierailemaan Aurinkokulmassa kaksi kertaa. Vierailut kestävät noin tunnin. Aurinkokulman ohjaajien haastatteluun sovimme erillisen kerran. Tämä olisi mielestäni toimiva suunnitelma, koska ohjaajat pystyisivät analysoimaan koirien vaikutusta kehitysvammaisten toimintakykyyn pidemmällä aikavälillä. Aineiston keruuseen käytän teemahaastattelua yksilö haastattelujen avulla. Tulen haastattelemaan jokaista ohjaajaa yksilöllisesti Aurinkokulmassa. Yhteen haastatteluun olisi hyvä varata aikaa noin 30. Haastattelujen kestoa ei kannata rajata etukäteen liian tarkasti, jotta haastateltavat saavat kertoa rauhassa omia näkemyksiään koirien vaikutuksista kehitysvammaisten toimintakykyyn. Haastattelujen ajankohdat voimme sopia jokaisen ohjaajan kanssa yksilöllisesti. Aurinkokulman ohjaajat ja asukkaat sekä koirien ohjaajat pysyvät tutkimuksessani nimettöminä. Analysoidessani haastattelujen aineistoa en tule käyttämään haastateltavien nimiä.

Kiitos, kun saan tehdä opinnäytetyöni tutkimuksen Aurinkokulmassa ja suostuitte haastateltaviksi.

Ystävällisin terveisin

Jenni Nurmela